

XXVII

Lamormaini

B. 5

13

VIRTVTES

FERDINANDI II.

Romanorum Imperatoris

VIRTVTES.

A Gulielmo Lamormaini Societatis
JESV Sacerdote con-
ſcriptæ.

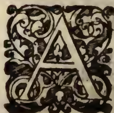
Viennæ Auſtriæ,
A Gregorio Gelbhaar excuſæ, Anno 1638.

FERDNANDO III.

Auſtriaco, Romanorum Imperatori, Germaniæ, Vngariæ & Boëmiæ Regi,

Nnue, Imperator Auguſte, ut ſub tuis Auſpicijs, præmaturus veluti partus, in lucem prodeat membrũ iſtud totius illius corporis, quod Optimi Parentis tui Vitam immortalitate dignam complectens, tibi, ſimillimo tanti Parentis filio, parturitur. Videbit, ſpero, M^tas. Tua non illibenter in charta hac adumbratas interim virtutes illas, quas in tela illa ditiſſima vitæ Parentis tui viviſſimis coloribus intextas, ipſemet cum admiratione & imitatione ſpectaſti. Imò id tibi continget, quod cuivis filio Patri ſuo ſimillimo; qui dum Parentem aſpicit, ſeipſum videt. Id enim Mundi de te judicium eſt; tibi, tanquam totius aſſis hæredi, non Regna magis & Imperium, quàm virtutes Patrias obveniſſe.

FERDINANDVS II.

Natus Græcij Anno 1578. die 9. Julij.
Rex Boëmiæ coronatus Pragæ, anno 1617. die 29. Junij.
Vngariæ, Posonij, Anno 1618. die 1. Julij.
In Imperatorem electus Francofurti, Anno 1619. die 28. Augusti, & coronatus ibidem 8. die Septembris.
Obijt Viennæ anno 1637. die 15. Februarij.
Totius Vitæ ejus Anni sunt 58. menses 7. dies sex.

Viduam reliquit Eleonoram Augustam Mantuanam.
Superstites ex Maria Anna Bavara, priori Conjuge liberos quatuor:
Ferdinandum III. Imperatorem, & ex hoc tres nepotes:
Leopoldum Gulielmum Archiducem Episcopum:
Mariam Annam Maximiliani Bavari, electoris conjugem, & ex hac nepotem unum:
Cæciliam Renatam Wladislao Poloniæ & Sveciæ Regi nuptam.

SVMMA

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

SAcra Cæſarea Regiaq; Majeſtas Ferdinãdus III. die 8. menſis Martij 1638. Poſonij Adm: R.P. Gulielmo Lamormaini plenam facultatem & poteſtatem dedit, Libellum de ejuſdem Sac. Cæs^a. M^tis. colendiſſimi Genitoris, Imperatoris Ferdinandi II. glor^mæ. recordationis Virtutibus, qui Vitæ illius quartus eſt ordine, conſcriptum, & jam ſuo loco reviſum, cenſum & approbatum, intra omnes ſuæ M^tis. Provincias & Regna, ac ſacrum Romanum Imperium, Latinè, Germanicè, Italicè, & Boëmicè pro libitu imprimendi, ſine cujuſquam moleſtia aut impedimento.

Joannes Matthias Přikelmeyr.

G. Schidenitſch.

FACVL-

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS.

EGo Joannes Rumer Societatis JESV per Provinciam Austriæ Præpositus Provincialis, facta mihi potestate ab Adm: R.P.N. Mutio Vitellesco Præposito Generali, facultatem concedo, ut Liber singularis de virtutibus gloriosiss: memoriæ Imperatoris Ferdinandi II. qui in ejus vita quartus erit, à R. P. Gulielmo Lamormaini ex eâdem Societate JESV, Sacerdote, & SS. Theologiæ Doctore conscriptus, & à pluribus dictæ Societatis Patribus lectus & approbatus, ad satisfaciendum justo desiderio omnium eorum, qui illum expetunt & expectant, typis mandetur; ut tantæ in uno Imperatore Virtutes, sint ad aliorum tùm admirationē tùm imitationem. In cujus rei fidem has literas manu nostra subscriptas, & officij nostri Sigillo munitas dedimus. Viennæ Austriæ 25. Martij 1638.

Joannes Rumer.

INDEX

INDEX CAPITVM.

PRÆ-

PRÆFATIO ad Lectorem.

Ferdinandi Secundi Vitam, aliorum quà voto, quà imperio scribendam suscepi; & quatuor libris, propitio numine, absoluam. Primo exponã ejus Natales, & totius Adolescentiæ exercitationes. Secũdo, quemadmodũ suas Hereditarias Provincias Princeps administraverit. Tertio, quæ gesserit Imperator. Dum hæc ago; istum, Lector benevole, De ejus Virtutibus accipe libellum, qui in ordine quartus erit. Hũc interim, dum opus integrum plures ob causas adhuc producere non licet, ad tuam orexin vel temperandam, vel, si mavis, acuendam lege; & summam Imperatoris, quem jure merito Apostolicum dixeris, Virtutẽ cognosce. Invenies quæ & mirari possis, & cum fru-

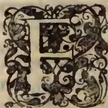
ctu imitari. Hoc igitur libello, Ferdinandi Virtutē, suas tributam in partes, paullò exactius conabor explicare; ejus enim ego totis triginta et octo añis Græcij, Viennæ, alibi, præsens, neq; omnino incurius spectator fui. Videbor fortasse alicui aliquãdo minutiora, ac ferè minima prosequi: sed minima non sunt, quæ solidæ vir tutis sunt argumenta: & quæ in homine privato exigua censeri fortasse possent, ea in Maximo Prĩcipe exigua videri nec possunt, nec debent. In Giganteo corpore etiam articuli magni sunt, & admirationē pariunt. Jam verò in exponēdis Ferdinãdi virtutibus, primo loco exhibebo eas, quæ peculiari ratione Deum spectant & Cœlites, ac eos, qui Deo Cœlitibusq; honore censentur proximiores: secũdo eas, quæ ipsum habētis animũ perficiētes, nõ tàm alijs quàm habenti prospiciunt: ultimo tandem eas enarrabo, quæ in alios etiam derivantur. Coronidem vitæ ponēt, sum̃orum virorum de Ferdinandi Virtute ac laudibus testimonia præclara.

Tres ordines Virtutum Ferdinandi.

VIRTUTES.

Fides, & Catholicæ Religionis Zelus.

Caput I.

IDES IN DEUM, Christianæ vitæ fundamentũ & origo, sinę qua, ut Apostolus ait, impossibile est placere Deo, eximia, suisque absoluta numeris Ferdinando fuit. Illa non modò in mente, sed in ejus etiam bonis operibus vixit. In tanta tot Principum ac Procerum Acatholicorum, quibuscũ illi fuit agendum, multitudine, in tanta eorundem pertinacia; ne quidem levis unquam illi contra Catholicæ Religionis veritatẽ vel dubitatio, vel tentatio irrepsit. Vidit complures, vulgò non insipientes habitos, malle possessionibus divenditis solũ vertere, quàm ad Catholicos transire: ipse tamen ne minimùm quidem eorum vel sententiâ, vel authoritate unquã commotus est. Eo tempore, quo illi patriã & commoda Catholicæ Religionis odio posthabebãt, Ferdinandus sæpissime professus est, se verò paratũ pro quovis Romanæ Fidei articulo cruciatus, imò & mortem ipsam oppetere. *Ferdinandus pro quovis Fidei articulo paratus est mori.*

Ex firma hac vivaq; in Deum Fide, qua ejus animus Deo divinisq; mysterijs adhæserat, ortus est ardens ille Catholicæ Religionis tuendæ ac propagandæ Zelus, quo etiam laudatissimos Imperatores, qui eum antecesserunt, aut vicit, aut æquavit, & successoribus dignum imitatione exemplū reliquit. Annos natus non plures viginti, (quod alibi dictū est,) in ipso suscepti Regiminis exordio, Laureti in agro Piceno, coram Virgine Matre, Deo vovit, vel cum vitæ discrimine abacturum se è Styria, Carinthia, Carniolia, Sectas, Sectarumq; Magistros. Tertio supra quadragesimū anno, Vngariæ Bohemiæq; jam Rex, & Cæsar, idem se in Bohemia, illiq; Regno adjunctis Provincijs acturum, Cellis (vbi in Styriæ ac Austriæ finibus præcipua religione Virgo colitur,) sanctè constanterq; vovit. Tandem octo ferè ante obitum annis obstrinxit se voto, nullis defuturum occasionibus, quas Deus dignaretur offerre, quin Fidem Catholicam in Vngaria, olim ut Catholicissimâ ac pijssimâ, sic sub B^mæ. Virginis patrocinio fortissimâ felicissimaq;, protegeret, & modis medijsq; licitis ac honestis propagaret. Ad simile votū edendum invitavit, ac induxit è Consiliarijs eum, cujus opera maximè utebatur, ut scilicet promitteret se advigilaturum, & pro viribus Cæsaris Zelo cooperaturum.

Voces Prædicantium è suis Provincijs ab actionem

Item è toto Bohemia Regno

Promotionem deniq; Fidei in Vngaria.

Haud segniùs restituendæ Religionis Votū Deo reddidit, quàm concepit. Primò, ut alibi vidimus,

Styriam,

Styriam, Carinthiam, Carnioliam penitùs expurgavit. Deinde ex Bohemiæ Regno, & Moravia, & ex utraq; Austria Acatholicos Prædicatores omnes dimisit, Catholicosq; sufficit, eo animarum proventu, ut nonnulli absque temeritate se affirmare posse existiment, Ferdinandi Zelo ac operâ centies centena millia hominum ad Ecclesiæ Catholicæ gremiũ & caulas esse revocata; adeoque Ferdinãdum omni jure posse ac debere harum Provinciarum Apostolum dici, aut Apostolici Imperatoris cognomento decorari. In Vngaria ac Silesia ea reparãdæ Catholicæ Fidei jecit fundamẽta, quibus hodie strenuè Ferdinãdus III. paternæ æmulus pietatis superædificat.

Putatur centies centena millia hominum ad Ecclesiam reduxisse

Imperator Apostolicus

Zelus hic reparandæ Religionis eò evasit, ut cætera omnia commoda Catholicæ Fidei tuendæ propagandæq; posthaberet. Sæpe voce, sæpe scripto testatus est, suis se Provincijs Regnisq; renunciaturum citiùs ac libentiùs, quàm scienter amplificandæ Fidei occasionem neglecturum; malle solo pane & aqua vitã trahere; malle cum Conjuge ac liberis solo scipione instructũ ire in exilium; malle ostiatim panem medicare; malle in frusta concidi ac discerpi; quàm injuriam Deo Ecclesiæq; ab Hæreticis in subditis sibi Provincijs hactenus illatam diutius perferre.

Pro Fide Catholica Zelus.

Pulsis è Styria Acatholicis Præconibus, quidam Provincialium Secretarius siue superstitione, sive Procerum Acatholicorũ precibus ac promissis ada-

ctus, ausus est Dominicis diebus Græcij in Provinciæ palatio Lutheranas conciones prælegere, auditoresq;, qui frequentes è Nobilitate aderant, in Hæresi confirmare. Statim ac id Ferdinandus rescivit, severè prohibuit; ac ne Decreto audacior aliquis illuderet, sui ipsius corporis custodes armigeros jussit pro palatij foribus excubare, adituq; venientes prohibere. Memoriâ dignissima sunt verba, quæ adjecit: oppetiturũ se mortẽ libentiùs, quàm post tot serias inhibitiones, suis subditis, suo in cõspectu, Acatholicum hoc quale quale publicum exercitium permissurum.

Agebatur in Silesia de pace cum Acatholicis Principibus componenda. Fridlandiæ Dux, penes quem belli administrandi summa post Imperatorem potestas erat, eam urgere dicebatur. Ferdinandus restituendæ tranquillitatis ac quietis cupidissimus, pacem amabat, & verò etiam missis legatis curabat. Fuêre interea qui suggererent, nec à Fridlando sincerè rem agi, nec è bono Religionis eam pacem futuram. Cupidissimus propugnandæ Religionis Imperator illicò in genua se dejecit, & Beatissimã Virginem est obtestatus, si pax illa ejus Filio ipsiq; non esset grata; si Catholicæ Fidei perniciosa; averteret illam porrò, ac perturbaret, quibuscunq; demùm rationibus, modis ac medijs; etiam, si opus sit, difficilibus & cæteroqui parum gratis.

Pacem amat, sed gratam Deo

Non facile est referre, quo perfundebatur gaudio,

dio, cùm è Proceribus aliquē abiuratâ Hæresi ad veram venisse Ecclesiam inaudiebat. Non modò viribus omnibus datâ occasione Magnates ipsemet ad Fidem provocabat, aptisq; magistris erudiendos attribuebat, verùmetiam hos Fidei magistros ad se advocabat, & eorum, de quibus agebatur, conditionem ingeniumq; edocebat, ac viam mōstrabat, qua eos ad Fidem reduci posse speraret; veræ tandem Ecclesiæ restitutos planè hilaris lætusq; excipiebat. Libet hîc verba è multis pauca subtexere, quibus Pragâ per literas propria exaratas manu Anno 1623. Rudolpho â Tieffenbach Baroni Austriaco, præstanti militum ductori, Viennæ degenti ad Catholicam Fidem reditū gratulatus est. *Exoscularer* inquit, *tui capitis verticem, si tibi præsens essem.*

Modos inquirit Magnates ad Ecclesiam reducēdi

Reversis ad Ecclesiam gratulatur

Vix possum alio clariùs argumento Ferdinandi in Deum Fidem, Zelumq; Religionis testari, quàm adscriptâ hic Codicilli parte, quem vltimæ voluntati adjecit. In hæc verba Heredem ac successores non tàm alloquitur, quàm adjurat. *Etsi Nos Ferdinandus II. Imperator vrgentibus ex causis nostrum testamētum ac vltimam voluntatem scripto consignari jam curavimus: Dei tamen, nostri, & benefactoris summi, & Patris benevoli honor, quem procurare ex gratitudine propter accepta beneficia tenemur, impulit nos, ut vni-*

Heredi filio Catholicam Fidem codicillo commendat.

versalem Heredem nostrũ, dilectum Filium Ferdinandum Ernestum, & post illum futuros successores, iterum novoq; hoc Codicillo, paternè ardenterque moneremus, ut Provincias nostras, populosque, quos eis subditos relinquimus, commendatos ex corde habeant: eos in nostra Vera, Apostolica, Romana, in qua sola salus est, Catholica Fide conservent: Sectas omnes, pravas & falsas doctrinas, imò quidquid his aditum, causam, occasionem aperire posset, seriò, omni studio, omni conatu avertant, impediant. Hæc & plura alia in codicillo Ferdinandus. Intelligere porrò ex his licet, quo Zelo amplificandæ, tuendæq; veræ Fidei flagraverit, qui non modò uiuus id strenuè curavit, sed etiam moriens ab Herede, ut ultimam suam voluntatem, curari præcepit.

Spes & Fiducia in Deum.

Capvt II.

SI quam aliam virtutem plenis, ut ajunt, manibus Ferdinando Deus contulit, Spem certè & Fiduciam infudit uberrimè. Dei gratia fretus,

& Re-

& Redemptoris pretioso sanguine ac meritis, semper saluti suæ procurandæ operam naviter impendit, spe plenus fore, ut æternam ab æquissimo Judice ac misericordiarum Patre assequeretur coronam, quam Legitimè certantibus ab eo tribui, etiam publico ipse symbolo testatus est. Nihil occurrit unquã, quãvis arduum ac perdifficile, in quo Deum sibi propitiũ non polliceretur. Hinc illud in rebus omnibus, exiguis, mediocribus, maximis, ad Deũ, Virginemq; Matrẽ, Cælitesq; patronos perfugium. Hoc enim planè habuit perpetuum, humana media ad effectũ consequendũ adhibere diligentissimè: ante omnia tamen rem Deo commẽdare, ac inprimis ab eo felicẽ sperare ac præstolari eventum. *In arduis Deo fidebat.*

Longum hic esset rem frequentissimam exemplis omnibus velle confirmare. Plura occurrerent, quàm proposita brevitas patiatur. Anno 1619. mense Junio Henricus Matthæus Comes Turrianus, trajecto Danubio, Boëmorum rebellium exercitum ad Viennam, adeoq; etiam in suburbijs ipsis collocarat. Conspirantibus cum Turriano non paucis, qui in ipsa urbe degebant, gravissimum Ferdinando periculum imminebat. Hæc inter ad aulam se contulit P. Bartholomæus Villerius è Soc.[te] JESV, Ferdinando tunc Regi à sacris confessionibus, petijtque suum Regi adventum à primo Camerario indicari. Is dum conclavis, in quo Rex degebat, januam tacitus aperit, mirum planè spectaculum, Regem in-

Ante Christi effigiem pro-stratus orat.

tuetur ante Christi è cruce pendentis effigiem humi pronum, dejectumq; jacere. Spectaculo attonitus, Patri Villerio quod viderat aut refert, aut ostendit, jubetq; tantisper morari. Sub hæc in Regium conclave Pater inducitur. Tum Rex: Versabar, inquit, Pater, in periculis, quæ domi forisq; imminent, recogitandis: volvebam animo hostium in suburbijs conatus, Acatholicorũ in civitate molitiones, quas exactè novi. Cùm nullum ab hominibus præsens viderem præsidium: ad Deum confugi, quod soleo; dejeci me ante crucem; meum Dominum adoravi; his planè verbis illum sum allocutus. Domine JESV Christe, generis humani Redemptor, tu qui corda intueris, nôsti, me non meam, sed unicam tuam quærere gloriam. Tamen si tibi gratum est, his angustijs, & hoc hostium conatu me deprimere, pudore suffundere, hominibus contemnendum dare: non recuso; fiat voluntas tua; habes me indignum tuum famulum ad nutum quemq; promptum

para-

paratumque. Has preces vix exsolui, & summa Spe plenus fui. Miram animo tranquillitatem fecit Deus. Irritos conatus hostium, ita spero, Deus efficiet.

Hæc suo confessario Rex Ferdinandus quem Fiducia non fefellit. Illicò enim adfuit, ut alibi retuli, auxilium, quo & vim & dolos hostium Deus fregit ac animos bonorum omnium erexit. Scio privatè ac publicè dictum à multis, Christum è cruce pendentem fuisse aliquando cum Ferdinando locutum, jussisseq; bene de rebus sperare. Hac super re nihil habeo quod affirmem, vel negem. Si verum est, quod adstruitur à multis; id, sicut & plura fortè alia, Ferdinandi modestia ac humilitas, quoad potuit occultavit. Sed redeamus ad Ferdinandi in Deum Fiduciam.

Fama Christum è cruce Ferdinando locutum.

Quo tempore de Fridlandi conjuratione & machinationibus, ac de suo discrimine nuncium accepit Ferdinandus: iniquo facinore hominis, ut par erat, commotus est; verùm qui Spem omnem in Deo positam habebat, nihil habuit prius quàm divinum implorare auxilium. Dissimulata causa, Religiosis omnibus Familijs preces indixit; uno Deo inspirante votum concepit, Domuiq; Probationis Soctis. JESV ad S. Annæ, quæ fundationi sufficerent, se tributurum, Deo spopondit. Tantam posthæc felicis eventus Spem hausit, ut alterâ ad se luce

Voto, & precibus Religiosorum, summo periculo eximitur.

venientem Confeſſarium, divini jam penè certus patrocinij, his verbis compellârit. Pater, moneat me opportuno tempore, votum ut perſolvam: voui heri dotem Domui Probationis S. Annæ, ex hoc periculo ubi evaſero: evadam autem, ut ſpero, brevi.

Allatum eſt aliquando, complures Reges, Principes, Reſpub: icto fœdere in ejus damna conſpiraſſe. Narravit paulò poſt hæc ipſe alicui ex familiaribus; narrationi ſubjecit: Agant, quod lubet: ſpero fore, ut qua facilitate ſal aquâ, eâ conſpiratio iſthæc omnis divino patrocinio diſſolvatur.

Allatæ erant literæ Ratisbonam, ubi erat Imperator, quibus certo certiùs aſſerebatur, etiam Angliæ Regem totis viribus in Cæſarem arma moturum. Has Ferdinandus cùm legiſſet, & qui legendas dederat, interrogaret, quid demum fiet? Deus, inquit ipſe, in cœlo eſt. Hæc verba tametſi ſæpe in hujuſmodi occaſionibus uſurpavit: nunquã tamen de cœleſtis patrocinij ſpe magnificẽtiùs videtur locutus, quàm cùm Græcium Francofurto renunciatus Cæſar redijt. Hic rerum difficultatibus victi dejectiq; nonnulli cùm inclamarent: vix ullam inveniri rationem, quâ aut præſentia mala averterentur, aut imminentia propulſarentur;

Aureum dictum Ferdinandi.

Ferdi-

Ferdinandus ad majestatem simulq; lætitiam compositus, Laboratum est, inquit, etiam aliàs olim, & his, & peioribus: novimus Deo non defuisse modos, quibus consilia hominum machinasq; deijceret, quò Ecclesiam suosque servos propugnaret: hodie nec Deo est imminuta potentia, nec deterior facta voluntas; eodem suo hodie sedet in solio, quo olim; æquè potens, æquè bonus; spero in dies meliora.

De hac Cæsaris in Deum Fiduciâ una fuit Procerum, militum, civium opinio; illam in Deo Cœlitibusq; altissimas posuisse radices; Ferdinandum Deo sic credidisse, ut meruerit, quoties expetijt, toties divinum patrocinium experiri. Sæpius, cùm Cæsar insigni aliquo facinore publicè pietatem exerceret, ea vox repetita & audita multorum est, Hodie Cæsar hostium millia aliquot profligavit.

Charitas in Deum.

CAPUT III.

Assidua, de qua suo loco erit sermo, rerum divinarum, Deique contemplatione assecutus fuerat Ferdinandus, ut intelligeret summum illud Bonum amore dignum esse ardentissimo, & qui

qui Seraphim deceret, ne dicam mortales. Lumini huic, quo bonorum omnium fontem Deum noverat, parem in Deum Charitatem exhibere semper contendit; ipsaq; in ara cordis seipsum quotidie amoris flammâ conabatur incendere, ut gratum Deo fieret holocaustum.

Amantium cùm illud maximè sit; ejus, quem amant, honorem gloriamq; enixè curare; in hoc studium omne operamq; posuit, ut Dei sui gloriam, decus, nomenq; augeret in terris. Dignum memoriâ planè est, quod iterum ac tertiò affirmavit: Dei gloriam sibi sic esse cordi, ut illius augmentū si nosset suo decremento posse comparari, non cunctaretur solio decedere, Coronas ac Sceptra deponere; ad vitam privatam delabi; ad miserias redigi; ad mortem contemptu & probris plenam. Cùm preces ad Deum ab alijs postulabat, non petebat sibi hoc illudue à Deo obtineri, in quod ferè humanus fertur affectus; sed ut demùm id fieret, quo Dei gloria apud homines augeretur.

Divinæ gloriæ Imperium postponit & vitā.

Semper detestatus est id omne, quo sciebat Deū posse offendi. Culpam omnem, ac lethale inprimis peccatum, ita cavit, ut malorum maximum. Neq; verò crimina, quibus divina bonitas & majestas læditur, in se tantùm odit, verùm & in alijs. Extant ejus quamplurima in blasphemias, perjuria, sacrilegia, adulteria, non tàm rescripta quàm ardentissimi in Deum amoris documenta. Quicunq; in ejus

acta paulò attentiùs inspexerunt, vidère gravissimè illum turbari ac cruciari, quoties vel irreverenter Dei nomen ab aliquo usurpatum, vel cum contumelia traductum audivit. Huc referendū est, Principem alioqui mitissimum solitum pœnas gravissimas exigere ab ijs, quos audaciores in Numinis contemptum advertisset.

Addamus & tertium eximiæ in Deum Charitatis argumentum. Nullâ æquè re lætabatur, ac Dei sui cultu ac reverentia. Quando templa celebrari, frequentari Mysteria, divini verbi præconibus frequentes adesse homines, maximè verò quando Eucharistiâ ibi coli vel audiebat, vel videbat, ubi Hæresis eam antè despexerat: tunc verò gaudere, exilire, triumphare. Anno 1630. Styræ ac Welsij: rursus anno 1636. Laureaci ac Lincij, Austriæ superioris urbibus, ad Comitia cùm Ratisbonam iret, substitit, ut supplicationibus interesset; quibus in triumphum octo integros dies in Eucharistia Deus homo defertur. Adfuère ijs supplicationibus ex Austria superiori universa mortalium plurimi, & verò pietatis non vulgaris significatione. Populi frequētiam ac pietatem primùm cum voluptate, contemplatus est Cæsar, deinde ad familiarem sacerdotem conversus, quanta, inquit, quamq; liquida existimas me perfundi lætitia, Pater, cùm ante meum obitū hoc loco, (Lincij accidit) ubi

Christi in Eucharistiâ cultu summopere exultat.

ubi non ita pridem in venerandam, & ſacroſanctam Euchariſtiam acerbè ac impiè declamabatur; unde veluti è malorum quadam ſcaturigine alij ac alij errores, aliæ poſt alias rebelliones emergebāt, coràm ac præſens video Deo ſupplicantium cætus pijſſimos, Proceresq; ac cives, debitū Deo in Euchariſtia, ſpectāte me, cultum perſolvere? hoc verò mihi gaudiorum omnium gaudium ita jucūdum accidit, ut lacrymas cōtinere non potuerim. Iſta Ferdinandus Imperator eā tùm cordis teneritudine, tùm oris, oculorum, totiuſq; vultus ad pietatem compoſiti habitudine pronunciavit, ut ille ipſe, cui dicebantur, Sacerdos ægrè à lacrymis temperare potuerit.

Recolit quotannis natalem ſuum diem.

Cùm pro quovis accepto beneficio gratus Deo eſſe cuperet, ſingulis annis Natali ſuo redeunte die hoc impenſius agebat. Colebat ea die ſingulariter Deum, vitæq; authori ob conſervatam ad eum annum vitam gratias agebat maximas; eaſdem, quovis modo poſſet ut referret, ad aras agente Sacerdote, tot offerebat taleros, quot numerabat annos. Eodem die venientes ad ſe è Religioſis Familijs, qui ſociorum nomine preces deferebant, quibus illi &

pro con-

pro conservato Cæsare gratias Deo agebant, & ut diutius conservatum vellet obsecrabant, planè benevolè ac peramanter, nec sine voluptate excipiebat. Id vero, ajebat, mihi percharum est, nancisci homines, qui me in gratijs, quas debeo, nec pares possũ, Deo agendis juvẽt.

Pia Sacramentorum frequentia, ac Eucharistiæ cultus.

CAPVT IV.

SAcramẽta uberrimos esse fontes, è quibus bona cælestia in mortales profluunt, semper existimavit. Vt divinæ gratiæ cupidissimus fuit, ita planè frequens hos fontes adijt. Quinquagesies minimùm annis singulis & exomologesin facere, & Synaxin sumere cùm fuerit solitus, id verò usurpabat vel maximè solennioribus Christi, Virginis Matris, Apostolorum, eorumq; Cælitum, quos in Patronos elegerat, festis diebus: tùm sanctioribus quibusdam anni temporibus, Quadragesimæ scilicet & Adventus, quando Dominicis singulis diebus, incidentibusq; festis, & Pænitentia animum sanabat, & Eucharistia reficiebat.

Sapissimè per annum sacramenta frequẽtabat.

Seriò ac diligenter, non tamen anxiè, utriq; Sacramento parabat sese. Ante Confessionem in amaritudine culpas recolebat: nec antè ad Sacerdotis pedes accidit, quin priùs ab Eleonora Augusta conjuge, si adesset, piorum ex more, veniam fuisset precatus, si qua illam re læsisset aut verbo. Vesperi ante Synaxin percipiendam, severiore abstinentiâ cænulam accidit, nisi absolutum jejunium eo die religio imperavit. Ipso Eucharistiæ suscipiendæ tempore tantum ardorem, pietatem tantam, tot suspiria, tot lacrymas præseferebat, ut incensus Dei amore animus planè è corpore servatori suo obvius ire velle videretur. Cùm anno salutis 1624. Sanctioris hebdomadæ feria quinta peccata confiteri, & Christi Corpus publicè, ut habebat in more, participare statuisset; auditâ (fuit vanus rumor,) Confessarij absentiâ, timuit ne voto frustraretur suo: hoc verò Sacrosanctæ Eucharistiæ illo die percipiendæ adeò inflammatum fuit desiderium, ut illicò toto corpore cæperit sudore perfundi. Fluebat adhuc sudor, cùm Confessarius adfuit, suaq; manu, ipso Cæsare invitante, tetigit aquas indices ignis, quem Deus in animo pio excitaverat.

Modus parandi se ad Confessionem.

Desiderium Eucharistiæ.

Hæc Sacramenta cùm frequens ac piè adierit, non defuit alijs etiam administrandis, qua licuit ratione, piè itidem Sancteq; cooperari. E sacro fonte toties libens infantes suscepit, quoties vel è Proceribus, vel etiam è famulis domesticis aliquis id expetijt. Si

tijt. Si quando Regnorum curis præpeditus adesse non potuit, elegit ex optimatibus, quem suo nomine juberet pio munere defungi. Sacro Chrismate solenni ritu Confirmãdos, etiam cum voluptate obtulit Antistiti; ea ipsa manu, qua Sceptrum tulit, fascia eorum frontem obstrinxit. Jd officij Christiano Gulielmo Marchioni Brãdenburgico, paulò antè Catholicis adscripto, cùm præstaret in Oratorio Collegij Viennensis Soc^tis. JESV, tanta in utroq; pietas exarsit, ut neuter lacrymas cohibere potuerit. *Memorandum pietatis exemplum.*

Exigit locus hic, ut solennem Austriacis Principibus in Eucharistiam cultum ac reverẽtiam Ferdinando II. non modò non defuisse, sed planè præ cæteris quam plurimis fuisse ostendam. Recurrente tempore, quo Christianorum pietas octo integros dies Eucharistiæ colẽdæ ornandæq; attribuit, nunquam Ferdinandus à supplicationibus abfuit: pedes, nudo capite, sola florea redimitus corona, facem dextra præferens, quotannis Deo suo triumphanti famulatus est. Accidit aliquando, ut diutius gestatâ face brachium manusq; intumuerit. Subsecuta die supplicationi interesse alteri cùm vellet, maleq; affectum brachium è collo suspensum haberet, è Proceribus aliquis Cæsari à face ferenda ea die cessandum asservit; at ipse, superest, inquit, adhuc manus altera, qua Deo serviam. *Christo in Eucharistiâ triũphanti famulari solitus est.*

Quando aut exeunti, aut redeunti in aulam oc-

currebat Sacerdos Eucharistiã deferens, Rudolphi I. imitabatur exemplum. Jllicò venerabundus exiliebat curru, fixis etiam lutulenta in humo genibus Deum adorabat: Sacerdotem sive ad ægrotum ab Ecclesia, sive ab illo ad hanc euntem pedes prosequebatur. Græcij in Eucharistiam cùm incidisset, non modò Presbytero ad infimæ sortis hominem in suburbium properanti præstò fuit, sed ægroti etiam paupertatem mirifica liberalitate erexit.

Rudolphi I. exemplum secutus.

Plurima illi in tanta Regnorũ turbatione, bellisq; difficilia & gravia cùm occurrerint, hoc habuit in omnibus solenne, ad præsentem divini Numinis opem impetrandam, publicum Eucharistiæ cultũ indicere. Jtaq; sæpissimè modò in uno, modò pluribus in templis, ipsoq; non rarò Aulæ sacello, Eucharistiam jussit publicè proponi colìq;. Ipse cæteris ut præiret exemplo, integras ante illam horas dejectus in genua humillimè supplicavit Deo. Statas quadraginta horarum preces, tribus ante cineres diebus, in Societatis JESV templis institui solitas, frequentavit quotannis, Deoq; in Eucharistia tunc deservijt profusiùs, cùm alij voluptatibus indulgent liberiùs.

Turbatis rebus Eucharistiam curabat exponi.

Missæ, hoc est, Sacrificio, in quo ille ipse est victima, qui summus æternusq; Sacerdos est, non modò intererat puro corde, ac reverenter, sed amavit etiam eos potissimùm coram se Sacris operari, quos credidit Deo à pietate ac Sanctimonia commendari. Ve-

Amabat piorum Sacerdotum audire Missam.

ri Velim nulli unquam excidere, quod adscribo. Nescio qua ex causa factum est, ut ex iis, qui à Sacris Cæsari erant, nemo aliquando adesset. Ergo loci, in quo Aula erat, Sacellanus ab eo, cui incũbit providere, invitatus est ad Missam coram Cæsare dicendam. Jam Sacerdotalibus ornatus vestibus Sacrum auspicaturus erat, cùm Cæsar novum hominem intuitus, ex illo sciscitatur, an Sacrâ animum exomologesi expiasset? hærente illo, ac tacitè negante, oporteret, subintulit, antè confiteri.

Oratio, & Lectio Sacra.

CAPVT V.

ORationis, Sacræq; lectionis studium, quo Ferdinandus excelluit, poterit Principibus exemplo esse, quod imitentur. Nemo hominum causari jure poterit publica negotia, quasi ea precãdi meditandiq; divina tempus præripiant. Ferdinandus Imperij, Regnorum, & multarũ Provinciarum negotijs distẽtus, tot bellorum curis implicatus, novus David, penè septies, quandoq; etiam sæpius, in die laudem dixit Deo.

Manè experrectus, invocata primum SS. Trinitate, diem ista Ecclesiæ precatione auspicabatur. Per Signũ Crucis ✠ de inimicis nostris ✠

 libera

libera nos Deus noster ✠. Quibus verbis brevissimam, sed pietatis sensu plenissimam interjiciebat meditationem, quæ in precatorio ejus libello inventa est, Per Signum Crucis ✠, in quâ Christus Jesus, Dei & Mariæ filius, verus Deus, verus homo, Salvator Mundi, pro nobis, ineffabili, incomprehensibili charitate erga Deum, erga nos homines, humilitate, mansvetudine, patientia, fortitudine, & constantia, atq; paupertate, inter duos latrones passus & mortuus est. De inimicis nostris ✠, Hæreticis & eorum erroribus, Mundo & ejus vanitatibus, Carne & ejus cupiditatibus, dæmone & ejus fraudibus: Libera nos Deus noster ✠. Tu enim solus scis & potes. Strato egressus, antequã cubiculo egrederetur vestibus induendus, integram Orationi piæq; meditationi horam, ante altare ad eum usum paratum, quotidie impendit. Orationem conclusit Dominicâ precatione & salutatione Angelica pro filio Rege, ante S. Ignatij Cõfessoris effigiẽ, expansis in crucẽ brachijs, septies recitatã; & infixo quinquies in Christi vulnerũ honorẽ, terræ osculo. Cõsvetudinẽ hanc cõstãter adeo vitâ totâ tenuit, ut ne itineribꝰ quidẽ ac invaletudine impeditus eam dimiserit. Libet hîc præclarũ hujus rei testimonium adscribere. Peractis Ratisbonæ Comitijs anno 1637. Viennã movit Januarij die 23.

Manè statim à lecto horam orationi tribuebat.

In tãta maiestate quanta demissio!

codẽq;

eodē q; Straubingā venit; eâ valetudinis conditione ac statu, quem viderunt omnes. Hic ad Cōfessariū, qui æger lecto detinebatur, quas subijcio, sua manu exaratas literas dedit. Reverende in Christo Pater. Hactenus semper in usu habui meas orationes, antequā me induerem, per horam dicere: quod mihi satis difficile erit in hoc itinere continuare; cùm quotidie hora quarta surgere deberem. & licet in illa re planè nullum votum habeam: peto tamen à R^a. V^a. consilium, an in aliquo dispēsare possem. Ego, laus Deo, bene valeo. Straubingæ 24. Ianuarij, 1637.

Matutinæ orationis hora absoluta, & mox indutus, duobus Sacerdotibus successivè ad aras operantibus aderat, pietate summa. Secundo Sacro absoluto, Lauretanas B. V. Litanias Sacerdote præeunte recitabat, nisi ea ipsa die vellet adesse cantoribus musico illas concentu modulantibus, quod usurpatum vidimus post decantatas Vesperas diebus Dominicis, festisq; omnibus, ac Sabbatis. Die decurrente subtrahebat se negotijs, iterumq; Orationi ac in seipsum inspectioni horam mediam dabat. Ne quidem, cùm venationi vel aucupio intentus esset, hæc neglexit. Dum fera expectatur, aut Ardea, ipse Deo plerumq; vacabat & sibi.

Duas quotidie Missas audiebat.

In ipsa venatione se recolligebat.

Vespere, antequam cubitum concederet, mediam horam ut minimum in Oratione & conscientiæ examine perstabat, & ad mortē se comparabat, non secus, ac si eâ nocte foret sibi moriendum; & in eam rem subnectebat orationem ad B. Virginem & ad Angelum Custodem pro bona morte, unà cum professione Fidei, desumptâ ex parte septima Manualis piarū precationū P. Petri Ribadeneiræ, quod assiduè & quotidiè manibus terebat. Vltimis vitæ annis catarrho gravatus cùm facilè obdormiret, nō semel visus est ultra horam cum somno luctari, ut preces persolveret. Eleonoræ Imperatrici suadenti aliquando, ne tantam sibi vim contrà somnum inferret, seq; in lectū reciperet respōdit: Placetne, ut pecudis more ad somnū me cōponā?

Parabat se quotidie ad mortem.

Præter Orationes diurnas vocales quotidianas, recitationē Coronæ B. Virginis, ejusdemq; Officij, & Officij pro defunctis, & septenarum Litaniarum (Lauretanarum, omnium Sanctorum, de Nomine JESV, ad Sanctos Germaniæ Patronos, ad Sanctos Milites, pro Defunctis, & aliarum ad B. Virginem è Sacra Scriptura desumptarum.) usum quoq; frequentissimum habebat Orationum, quas Christianæ vitæ magistri jaculatorias vocant, quia ijs quasi jaculum ad cælum Deumq; animus celerrimè dirigitur. Vel ipsâ nocte intempestâ cùm evigilaret, in hujusmodi voces erumpebat. Maria Mater gratiæ,

Vtebatur iaculatorijs orationibus.

tiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe: Monstra te esse matrem; & id genus plurimas. Gravioribus urgentibus periculis psalmos habuit selectos, quibus Dei auxilium imploraret: ij fuere secundus, trigesimus, trigesimꝰ quartus, quadragesimus quintus, quinquagesimus tertius & octavus, sexagesimus septimus & octavus, septuagesimus, nonagesimus.

Divinis Officijs & freques & libens adfuit. Cùm aliquando asservisset tribus in rebus nunquam sibi tempus longum visum: primo inter eas res loco divina officia memoravit. Non semel accidit, ut Sabbato quatuor ab Vrbe leucas absens, incredibili celeritate accurrerit, ut primis Vesperis interesset. Obijcienti stabuli Præfecto perituros eo cursu equos; Pereant, inquit, dum adsimus; alij, qui nos vehant, non deerunt. Supplicationes publicas sic frequentavit, ut omnibus fuerit non ad celebritatem modò, sed etiā ad pietatē incitamentū. Vultu totoq; corpore ad Christianam demissionem composito, manu rosariū seu precatorios globulos gestans & decurrens, uni Deo Cælitibusq; intentus incessit. Græcij Princeps quispiam ad Archiducis Ferdinandi latus incedens, cæpit cum eo sermonem velle miscere: Archidux ad eum placidè conversus, Oremus, inquit, nec simus supplicanti po- *Exemplum imitatione dignum.*

 pulo

pulo huic ſcãdalo. Sed illud hujus generis admiratione digniſſimum. Graſſabatur in Imperio Guſtavus Sveciæ Rex, & victor ſuſq; deq; miſcebat omnia. Vrbanus VIII. Pont. Max. ut Catholicæ Reipub. Deum placatum faceret, Iubilæum præcipuè Germanis cõceſſerat. Jn eam rem indicta Viennæ fuit ſupplicatio ab Aulæ templo ad S. Stephani Cathedralem ædem. Hora ſupplicationis cùm adeſſet, copioſa cæpit effundi pluvia. Fuère, qui Cæſari ſuaderent, à Supplicatione ut abeſſet, cælo ſcilicet graviore ac pluvio; pernegavit. Saltem curru veheretur: renuit. erant lutulentæ plateæ: per lutum inceſſit. è tectis & canalibus copioſus imber cadebat: cõtempſit. fluebant per compita rivuli, ut à civibus aſſerculi ſternerentur tranſituro: tranſivit, amictu vili, manibus madido ſub pallio compoſitis, demiſſis in terram oculis; cùm pilei oras vel limbũ dẽſiſſimè ruens pluvia in faciẽ depreſſiſſet, ipſumq; in collum defluens imber penetraret. Hîc non ſilebo, quod inclamavère permulti, eâ die, eâq; ſupplicatione à Ferdinando de Sueco triumphatum eſſe: eâ ejus diei Cæſaris humilitate fractam fuiſſe victoris Regis ſuperbiam. Certè non ita diu poſt in ipſo conflictu glande plumbeâ trajectus occubuit.

Aliud.

Ferdinandus ſacræ lectioni deditus.

Supereſt Sacræ Lectionis ſtudium. Antequam renunciaretur Cæſar, Surij de Sanctorum vitis hiſtoriam ſexies legerat (quod non crederem, niſi ex ejus ore haberem;) nec Imperator renunciatus ab

ea lectione destitit. Vitas Patrum recognitas legit diligentissimè; eorum etiam omnium, qui sacros ordines vel primò instituerunt, vel ad primam rationem atq; normam revocarunt, aut aliàs nostro sæculo Sanctitate conspicui fuerunt. Nihil unquam ab Jndis, Sinis, Japonibus, de Fidei Religionisque Christianæ incremēto aut persecutionibus allatum est, quod non attentè perlegerit. Sacratioribus festis Christi nascentis, circumcisi, à Magis adorati, patientis, resurgentis, alium atq; alium quotannis à suo Confessario authorem petebat sibi suggeri; cumq; postremis annis novi nihil de eo argumēto reperiretur: redibo, ajebat, ad meum Vincētium Brunum, aut Ludovicū de Ponte, quorum meditationes ita sibi fecerat familiares, ut dixerit aliquando, se eas propemodum complecti memoriâ. Quotidie vel unū caput ex libello Thomæ de Kempis, vel aliquot ex eo selectas sententias; rursus quotidie compendium vitæ alicujus è Cælitibus, qui eo die coluntur, legit. At sacros libros, quos Deo dictante exaratos credimus, non modò crebrò, sed planè piè, eâq; quæ decet summi Imperatoris rescripta & præcepta, reverentiâ evoluit expenditq;. Jter facturus, aut venationis vel aucupij causâ plures dies vel septimanas ab vrbe abfuturus, designabat authores unà deferendos, quos horis opportunis lectitabat. Verbo, lectione ita capiebatur,

 ut cre-

ut credam Balthaſarem Comitem à Thanhauſen, de quo alibi, à Ferdinando, cui erat familiariſſimus, hauſiſſe, quod dixit aliquando, cariturum ſe libentius vivendi quàm legendi facultate.

Conformitas Voluntatis cum divina.

CAPUT VI.

DIvina Voluntas Cynoſura fuit Ferdinando, in quam unam intentus, voluntatis ſuæ navim ſemper eſt moderatus. Hoc egit perpetuò, ut diſceret id unum velle, quod Deo luberet. Laborioſè quod conatus eſt, feliciter eſt aſſecutus: nam eò devênit, ut in divina voluntate & providẽtiâ ſuaviſſimè conquieſceret. Audivi cum admiratione eum dicentem, Jam pridem curæ moleſtiæq; me confeciſſent, ac in ſepulchrũ abdidiſſent, niſi me meaq; omnia integrè unius Dei providentiæ commiſiſſem, & Jovialem ac lætam naturã Dei dono nactus eſſem. Et certè fieri vix potuit, ut homo ferret, quæ Ferdinandus tulit, niſi gratum fuiſſet ea pati, quæ Deus aut immittebat aut permittebat. Mirabitur poſteritas, quod nos ſuſpeximus: in crebris

Neſcit adverſis ſuccumbere id volens, quod Deus.

certiſq;

certiſq; periculis, quæ ipſi, filijs, genti, provincijs, regnis interitum exitiumq; minabantur, nunquam fuiſſe dejectum animo; nunquam erupiſſe in querelas; unam eam vocem emiſiſſe: Fiat Dei voluntas: & quod antiquæ patientiæ exemplar Job prædicabat: Sicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit nomen ejus benedictum. & hac ratione ſolabatur ſuos, ſi quando triſtiores conſpiceret.

Vir probus, magniq; nominis Dux, cuipiam è Conſiliarijs intimis, tùm ei, qui Cæſari à confeſſionibus erat, dixit aliquando rem in eo eſſe, ut poſt Ferdinandũ Auſtriacorũ nullus in Cæſarem eligatur; hactenus Auſtriacos, ad eam dignitatem divitijs ac potentiâ velificatos eſſe; hodie Ferdinandi prodigâ liberalitate ea eſſe ſubducta præſidia: adeoq; nec divitias ſupereſſe, nec vires; ad paupertatem ventum eſſe, & prope ad egeſtatem. Cùm iſta ad Ferdinandi aures delata fuiſſent: modeſtiſſimus Imperator hæc reſpõdit. Res mortales omnes ſuam habere periodum; naſci, creſcere, deficere: fieri poſſe, ut Auſtriacorũ Imperium in ipſo concludatur; & ſi Deo ita viſum eſt, ſe non modò non refragari, ſed nec triſtari; Deum ſuo arbitratu ac volũ- *Magna reſignatio, ſimulq; fiducia in Deum.*

 tate

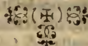
tate his illisure dare Imperia & Regna; humanis ad hoc aut opibus aut potētia non egere, quas dare& auferre potest cùm lubet. Adhæc, Rudolphum I. à Deo evectū esse ad solium, cujus tùm nec opes nec vires possent cum ijs cōferri, quibus hodie Archiduces Austriæ Dei beneficio pollēt.

Inciderat sermo de malis quotidie emergentibus; bella è bellis nasci; discrimen ad discrimina gradum fieri; exhauriri opes; vires enervari. Nunquam Christiano Cæsare vocem magis dignam protulit Ferdinandus. Faciamus, inquit, quod in nobis est, & sinamus hæc & nos à Deo regi ac dirigi, nos ejus cōformemus voluntati, Satagamus ut cælum lucremur & beatitudinem cōsequamur, Deus omnia bene disponet. Cæterùm hanc suæ voluntatis cum divina conformandæ curam non in adversis modò sustinendis, sed in prosperis etiam optandis habuit perpetuam. Vnico rem hanc exemplo, sed planè præclaro, illustrabo. Fundatæ salutis anno 1616. ad Ferdinandū Græcij degentem Pragâ perscriptum est, Maximilianū Archiducē, Rudolphi & Matthiæ Cæsarum fratrem, rem ipsius strenuè agere: dixisse illum Matthiæ Cæsari, nolle se Praga excedere,

Vox Christiano Cæsare digna.

cedere, nisi in Regnorũ Provinciarumq; hæredem Ferdinandum vidisset adoptatum. Retulit hæc Ferdinandus Rectori Græcensis Collegij Soc^tis^. JESV: subinde institit, ut negotium curaret Deo sociorum precibus commendari, ita tamen, ut non aliud hi à Deo peterent, quàm ut ejus fieret voluntas. Addidit sub hæc, aurea verba. Pater, sine jactantia ac vano tumore dictum volo, hæ meæ quotidianæ ad Deum sunt preces. Domine, si est ad laudem & gloriam tuam, & ad salutem meam, ut major sim quàm sum: exalta me, & ego glorificabo te. Si est ad laudem decusq; tuum, meamq; salutem, ut persistam in gradu, quo sum: conserva me, & ego glorificabo te. Si est ad laudem & gloriam tuam, & ad meam salutem, ut in humiliori gradu sim: humilia me, & ego glorificabo te. Post tam insigne cum divinâ conspirantis humanæ voluntatis exemplum, aliud subtexere hoc loco non lubet, etsi alia permulta non desint.

In quavis fortuna Deũ glorificare paratus est.

Devotio erga Virginē Dei Matrem.

Caput VII.

POst Deum, Virgini inprimis terræ cæliq; Reginæ addictus fuit. Jlli præcipuum non modò cultum, sed amorem etiam impendit. Vt patronam cliēs reverebatur, ut filius amabat matrem.

Sodalitatibus Parthenijs se inscribit.

Quotidianum ei certum precum pensum persolvit, dum vixit. Nulla est in utraq; Austriâ, nulla in Vngariæ Boëmiæq; Regnis, nulla in Styriâ, Carinthia, Carniolia, B^mæ^. Virginis pia Sodalitas, in cujus Album nomen suum non retulerit; imò in cujus Album, ejus exemplo, Augusta Conjunx, Rex, Regina, ac liberi cæteri sua quoq; nomina non inscripserint.

Et suos Exemplo trahit.

Petiêre hoc ipsum in remotissimis Provincijs posita Sodalitia, & inter cætera Insulense apud Flandros, & impetravêre facillimè; nihil enim magis optabat Cæsar pijssimus, quàm ut ubiq; inter Mariæ servos nominaretur.

B. Virg. peregrinationibus colit.

Ad loca pia, & à præcipuo in Cælites cultu celebriora libenter peregrinatus est, præsertim junior: ad nulla tamen libentiùs, quàm ad Virginis templa. Ejusmodi peregrinationes & Græcio & Viennâ suscepit plurimas, quas hic referrem, nisi alio loco Lauretanam, Ottinganam & Cellensem, aliasq; id

generis

generis retulissem. Vix unquam aliquid gravioris momenti sensit imminere, quin concepto vel peregrinationis, vel donarij voto Virginis opem implorârit, & obtinuerit. Dixit aliquando, nihil se unquam à B^ma^. Virgine petivisse, quod non impetrârit. Bona vera & certa petebat simpliciter; cætera adjectâ conditione, si esset è re gloriæ Dei. Ratisbonæ 1636. cùm in comitijs degeret, peregrinationem Cellas vovit, & cum eo Augusta, si Ferdinando III. Romanorum Regnum ab Electoribus deferretur: ibidem donarium Bogenbergensi Virginis templo, si Adamus Comes Schvvartzembergius, Brandenburgici Electoris princeps Legatus, idemq; Catholicæ fidei cultor (Vir prudens &, cordatus, qui ut revaleret Reip. multùm intererat,) sanitati restitueretur. Secuto eventu, voti utriusq; reus, secundum illicò exsolvit: de primo pridie obitus Augustam allocutus, Meminerimus, inquit, Magnæ Matri reddere, quod vovimus: utrique nostrûm Cellas ire si minùs liceat, alterũ certè ire necesse est; quemadmodũ post anni primi luctum etiam ire decrevit Eleonora Imperatrix vidua.

Et ab eâ quæ petit, impetrat.

Integros viginti annos bellis petitus, armorum suorum sum̃am præfecturam semper Virgini commisit. Hujus imaginem in regio vexillo, meliori omine quàm aquilã, jussit militi præferri. Hanc non

modò verbo, familiariq; sermone, sed datis ad Duces literis mandatisq; Generalissimam nuncupavit: non secus ab exercitu voluit coli, quàm armorum moderatricem: in eos, qui minùs reverenter habuerunt, egit ut in transfugas, & non solùm divinâ sed militari etiam lege reos. Delatum est ex Italia, à Cæsariano milite Virginis templum direptum fuisse ac expilatum: illicò sua manu Italico idiomate ad supremum Tribunum literas dedit 11. Novemb. 1629. quas Latinè redditas subijcio.

B. Virgo Generalissima Ferdinandi.

Ipse verò Iniuriarũ eius ultor acerrimus

Dilectè Comes: Per occasionẽ Mercatorum scripsi tibi hodie manè id, quod intelleximus de excessibus & facinoribus commissis, uti dicitur, à meo milite adversus Imaginem Benedictæ Virginis & Sanctissima Sacramenta. Ex alligatis autem literis cognosces plura in particulari. Chare Comes; nosti quot Gratias & victorias acceperim de manu Dei per intercessionem Sanctissimæ ejus Matris, Generalissimæ meæ. Quòd si verò milites mei non absisterent ab hisce suis sceleribus; timendum est mutari posse gratiam in punitionem. Mando tibi igitur quàm

possum

possum seriò, ut super hac re diligentissimam inquisitionem instituas, & sontes severissimo exemplo castiges, quovis respectu seposito; prout facturum non dubito eum Ministrum, qui Gratiam Domini sui desideret.

S. Benedicti Monachis è monte serrato ab Hispania in Austriam profectis optatum in suburbio Viennensi locum Ecclesiæ in Virginis Dei genitricis memoriam construendæ, Monasterioq; erigendo concesserat Ferdinandus. Tribunus præsidiario urbis militi præfectus incommodum ratus, eò loci molem tantam erigi, multa opponebat: accedere ad propugnacula civitatis plus quàm expediat; posse hostibus munimento cedere, si Viennam contingat obsideri; removenda hæc esse ab arcibus, non admovenda. Cognovit Tribuni querelas Cæsar, & illicò, Deus bone, inquit, quid causatur Tribunus? at ego nullum tuendæ civitati propugnaculum aptius novi, quàm Virginis templum: malo Virginem in proximo coli, quàm in urbe militem esse: securiorem mihi tutelam ab ea polliceor, quàm ab hoc. Dicatur Tribuno, me in

Virginis templa, vocat urbium Propugnacula.

 senten-

sententia persistere; eo loci, quo dixi, velle templum construi; nihil esse quod à Virginis templo timeatur, plurimum autem quod speretur.

Condonatione Perduellionis redimit Virginis imaginem.

Actum est Decembri mense 1636. Ratisbonæ, ut Laurentio de Hoffkirchen Baroni Austriaco rebelli, qui plures annos contra Ferdinandum hostibus militaverat, Cæsaris Ferdinandi clementia locũ faceret ad veniam. Erant multa quæ dissvaderent, unum fuit quod Cæsarem in petita impulit. Dictum est Virginis imaginem, Boleslaviæ in Boëmiâ celebri populorũ accursu coli solitam, in Hoffkircheri potestate esse; illam recuperari posse, pristinoq; honori restitui, si ille in gratiam recipiatur. Vt hæc pijssimus Cæsar audivit, mandavit nonâ Decembris literas patentes expediri, quibus Laurentio Baroni de Hoffkirchen clementer venia concedebatur, hac expressâ conditione & pacto, si is Dominæ nostræ Virginis B^mæ^. imaginem, ut pollicebantur, qui pro illo agebant, secum referret. Ardenter cum Romano Pontifice egit, ut Virginem sine originali maculâ fuisse conceptam pronunciaret.

Gloria Virginis studet.

Hoc idem officij à Ferdinando filio, cùm ipso Conceptæ Virginis die anno 1625. Vngariæ Rex inauguratus esset, factum esse magnopere gavisus est. Quandocunq; vel sua confessurus peccata formulam Ecclesiæ consvetam præmittebat, vel etiam aliàs recitabat & Deo confitebatur,

tebatur, post Deum adjungebat B^mæ^. & semper immaculatæ Virgini.

Devotio in Sanctos.

Caput VIII.

Qui Cælitum Reginam singulari, ut dictum est, obsequio coluit, ipsos etiam Cælites veneratus est. Quotidie omnes cum Christo regnantes Sanctos in patrocinium advocavit, Litanijs piè recitatis. Viros jam æternâ gloriâ donatos, qui vel Germaniam inhabitârunt olim, vel eandem Evangelij luce Deo dedicârũt; eos etiam, qui quondam in terris Milites, hodie in cælo triumphant, veneratus est plurimùm; redactis in syllabum eorum nominibus, quotidie illos in obsequij argumentum ac patrocinij spem compellavit. Ordinum Religiosorum sanctos Institutores omnes ardenti amore ac honore complexus est. Dies illorum cultui ab Ecclesia præscriptos traduxit veneratione pijssimâ; Templa, in quibus præcipuus eis honos exhibebatur, quotannis accessit; jussis eôdem ire cantoribus Aulicis, ut musico concentu eorum in terris augeret gloriam, quibus ex animo in cælo coronas gratulabatur ac triumphos.

Sācti à Ferdinando culti.

Præcipuè Fundatores Religionum.

Damnavit frequenter Hæreticorum furorem, qui vel in Sanctorum imagines, vel in sacra ipsorum

Lipſana debacchantur ac ſæviunt. Vtraq; ipſe ſemper theſauri loco duxit, & quo maximo potuit honore affecit. Non publicè modò & oſſa & cineres Sanctorum coluit, ſed etiam privatè, ipſiſq; quas incoluit, in ædibus. Altare, quod ad meditãdi precandiq; uſum in intimo cubiculo paratum habebat, ſacris totum exornatum erat Lipſanis, quæ vel à Majoribus acceperat, vel ſtudio ipſe laudabili conquiſiverat. Manè cùm Deum oraturus ad altare illud acceſſit, ea Lipſana exoſculatus, iiſdem ſe in crucis formam ſignavit. Adhæc die è collo, nocte è lecticâ, cum cereo Agno ſolenni à Pontifice precatione dicato, ſuſpenſam habuit thecam Reliquiis refertam. Audierat Norberti viri ſanctiſſimi, Præmõſtratenſium Patris, & Magdeburgenſis olim Antiſtitis, corpus nullo eſſe in honore Magdeburgi in civitate Hæretica; egit illicò, & effecit, Pragam ut deferretur: quâ die magnificâ pompâ, piaq; ſupplicatione, è Cathedrali Eccleſia in Templum Præmonſtratenſium illatum eſt, non modò ipſe pedes, Aulâ totâ præeunte, comitatus eſt, ſed etiam aliàs honoris, obſequii, & pietatis ergò, eò ſe contulit.

Honorat ſacras Reliquias

Transfert S. Norbertum.

Cælites omnes ut piè coluerit, quoſdam tamen veneratus eſt impenſius, ut quos Patronos adoptârat: ii fuere Joannes Baptiſta, Apoſtolorum Principes Petrus & Paulus, Antonius Patavinus, Auguſtinus, Franciſcus, Ignatius Confeſſor, Thereſia. Auguſtæ & aliis ſæpius aſſervit, Sancto Ignatio ſua ſe

Sancti Patroni Ferdinando.

omnia

omnia peculiari curâ commisisse: voluisse ab illo sua vota dirigi: per illum Deo exhiberi. His omnibus solitus fuit singulis mensibus eum addere, quem sorte eductũ à Sodalibus Virginis Annunciatæ Patronum accepit. Jam verò Angelo Custodi cùm se plurimum debere fateretur, egit, ut per Pontificem liceret in subditis sibi provincijs octo integros dies illi festos agi à Clero; & verò obtinuit. Jgnatij ac Francisci Xaverij Confessorum patrocinium cùm frequentissimè expeteret, non apud unum Pontificem egit, ut in Sanctorum Album referrentur: à Gregorio XV. relatis primus sacram erexit Viennæ ædem, in qua colerentur.

E quibus S. Ignatius inter primos.

Et Angelus Custos.

SS. Ignatio & Xaverio templum extruit.

Reverentia in Sacerdotes.

CAPVT IX.

Mortalium neminem in terris æquè reveritus est atq; Sacerdotes, in quibus omnibus divinum Numen venerabatur & honorabat. Sacris initiatum hominem ut benevolè complecteretur, non alius quærendus fuit titulus, quàm sacrorum. Et si eos coluit officiosiùs, quos congruã sanctitati Ordinis vitam ducere nôrat: tamen & reliquos honore dignabatur, solitus dicere, multa Ordini de-

Prudens dictũ

dini deberi, quæ homini non debentur. Si Sacerdotem (ipsos etiam suos Sacellanos,) vocaret, honoris ergò Dominũ aut Patrem appellabat. Quemcunq; obvium habuit, posito pileo etiam Imperator salutabat. Austriacorum Principum in Germania mos est, amoris ac benevolentiæ pignus, manum adeuntibus dare exosculandam. Ferdinandus, ut libentissimè dexteram sacerdotibus dedit omnibus, ita nulli osculum permisit: illud benevolentiæ, hoc reverentiæ deberi professus. Auditus est non sine admiratione dicere, occurrentibus sibi eodem loco ac tempore Angelo & Sacerdote, se primùm Sacerdoti, deinde Angelo honoris officium persoluturum.

Imperator Sacerdoti cuicũque pileum deponit.

Nulli eorũ manum osculandã permittit.

Dictum memorabile.

Vt ipsis, qui Deo ad aras serviunt, noluit Deus parem omnibus esse dignitatem ac potestatem, ita Ferdinandus suum cuiq; honorem studuit exhibere. Apostolicam Romanam sedem, Catholicæq; Ecclesiæ in terris caput Romanum Pontificem non modò in honore summo semper habuit, sed etiam humillima demissione veneratus est. Vicariam illi authoritatem à Christo tributam, Ecclesiasticasq; ejus sanctiones arbitrabatur veritatis cortinam esse ac cæli oracula. Tridentini Concilij statuta de Matrimonio, ut primùm pseudopastores expulit è Provincijs & Boëmiæ Regno, in ijsdem recipi voluit & observari. Alibi retuli, ob unam Romani Pontificis reverentiam, summi momenti controversias unius ipsius Pontificis arbitrio componendas reliquisse.

Eius in summum Pontificem observantia.

Cuius arbitrio graves controversias relinquit.

Nullam

Nullam diem permisit elabi, qua pro Clero universo, pro Episcopis, inprimis verò pro Pontifice Maximo, ad Deum preces certas & statas non fuderit. *Et pro eo quotidie orat.*

Quos ipse reverebatur, ægerrimè tulit ab ullo vel despici, vel lædi. Bello cum Venetis excitato, quidam Ecclesiastica dignitate, & apud Cæsarem authoritate tunc clarus, in Archiducem Ferdinandum minùs modestè dicebatur locutus, usurpato Germanico proverbio, si bene sibi intrivit, bene comedet. Hæc Ferdinando cùm renunciarentur, ex adstantibus aliquis subjunxit, hoc videri sibi dictum petulāter & ab homine parum sano ac probo. Subintulit Ferdinandus, Ne sic loquaris: Episcopus est. Memini alio loco me scribere, non antè voluisse assentiri, ut Cardinalis Cleselius Vienna abduceretur, quàm vidit aliam nullā superesse viam, quâ ab imminente nece posset eripi. Hac ejus in Sacerdotes, præcipuè Purpuratos, reverentia factum est, ut Pontifici eundem Cleselium sibi tradi postulanti facilè assensus sit; & demum opportuno tempore eum Romā Viennā ad suā sedē etiā revocārit. *Episcopi authoritatem protegit.*

Sacerdotem, qui à sacris illi Cōfessionibus fuit, quocunque iret, secum voluit proficisci; ac dicebat æquè sibi gratam Confessarij præsentiam, ac Angeli tutelaris. Venientem, ut confessionem exciperet, aperto capite ad conclavis januam obversus præstolabatur; ingredienti primus, & quidem reverenter, felicem diem precabatur, quod & in ipso mortis ar- *Confessarij æstimatio, et erga eum reverentia.*

 ticulo

ticulo constanter egit. Quod mirêre, ipse suis manibus sedem eò tulit & collocavit, ubi à sedente erat audiendus. Volenti id operis aliquando præoccupare Confessario dixit, Omittat, mei id muneris est. Sanè & aliàs sæcularia ac aulica obsequia nō facilè patiebatur sibi à Sacerdotib9 impedi.

Pietas erga Parentes, & suos.

CAPVT X.

ADmirandâ in Parentes fuit Pietate ac reverentia. Adduci nunquam potuit, ut acceptum à Patre de gravioribus rebus deliberandi modum immutaret. Suggerentibus alium, Debeo hoc, ajebat, Parentis optimi ac sapientissimi honori. Quæ ille moriens testamento mandârat, non modò executus est fide summa, sed eadem à suo Hærede servari cupivit. Leguntur super eâ re in Codicillo hæc verba. Quia dilectus noster Dominus ac Pater Carolus fel. mem. Archidux, suo testamento, paternæq; ultimæ voluntati multa, eaq; saluberrima, inseruit documenta, quibus nos super-

Parentis consultandi modū non mutat.

Eius testamētum religiosè servat, & successori commēdat.

ſuperſtites ejus filij ac hæredes in Religione tuenda ac erigenda regi debeamus: quod etiã alij chariſſimi Majores noſtri, maximè verò Ferdinandus I. Jmperator Avus noſter, ĩmortali ſua laude fecerunt: volumus nos hic ea omnia & ſingula repetita cẽſeri, & haberi expreſſa; & codicillo hoc filijs noſtris, hæredibus, ac ſucceſſoribus mandamus, ut integrâ fide ea complectantur, & exequantur.

Obſequia Ferdinãdi in Matrem.

Jn Matrem tenerrimo ferebatur amore, neque ullam neglexit aliquando occaſionem ejus vel dignitatis, vel authoritatis augendæ. Nunquam ab ea fuit compellatus, nunquam eam ipſe compellavit, quin flexo poplite fuerit eam reveritus, & Clementiſſimam Dominam Matrem honoris ergò compellaverit. Rerum jam Dominus, Provinciarũ rector, ac matrimonio junctus, Matri æquè fuit ad obſequia, ac antè fuerat minorennis, & ſub tutelâ. Dato brachio aſcenſuram attollebat in rhedam, deſcenſuram excipiebat ac deponebat. Si comitatus illam aliquò, cum illâ rediret ad palatium; ipſe equo celerrimè deſiliens, præſtò erat, ut currum aperiret, ituramq; per gradus ſuo innitentem brachio ſuſtentaret ac deduceret. Jllius nutus Ferdinando erant imperia, quibus non illicò acquieſcere ſumum ne-

fas esse putaret. Cùm utriusq; parentis, fratrum, ac sororum Corda apud Soc[tis]. JESV Patres aureis argenteisue inclusa vasis Græcij cōdita sint: ibidemq; condi & ipse voluerit: cor tamen penes Matris corpus in S. Claræ poni jussit, ultimum in Matrem amoris nunquam intermortui argumentum.

Conjuges, ut suis locis dictum est, duas habuit. Vtramq; amavit tenerrimè; ubiq; de illis perhonorificè locutus, modos omnes visus est indagare, quibus æquæ earum voluntati gratificaretur. Quotidie priori Conjugi defunctæ, dum ipse vixit, suffragia à Sacerdote ad aras operante curavit, & ei Sacrificio piè ipse interfuit. Eleonoram, quam superstitem reliquit, triplici exornavit corona, Boëmica, Vngarica, Cæsarea. Quotiescunq; hæc graviore morbo aliquo tentata est, ipse de ejus salute sollicitus, ad incolumitatem à Deo illi impetrandam, Religiosis omnibus Familijs preces indixit: distributa in eum etiam finem non exiguâ pecuniæ vi in Sacerdotes ac pauperes, ut & ipsi supplices ad Deum accederent. Cum Ratisbonæ 1636. grave illud Ferdinandus vitæ discrimen subijt ex morbo, de quo alibi sermo fuit; multumq; ad ejus incolumitatem Eleonora Imperatrix contulisset: benevolè prædicavit & tunc, & non semel aliàs, vitam se Conjugi debere. Jucundissimum illi accidit videre à suis filijs Eleonoram coli ut matrem; vicissim ab hac illos diligi ut filios.

Defunctæ conjugis memoria.

Conjugem amat & æstimat.

Summa,

Summa, & fortè cui par non inveniatur, ejus cura fuit, optima liberorum educatio. Præceptores domesticos, Præfectos aulæ, ministros cubiculi, non nisi spectatæ virtutis, ac famæ integerrimæ viros, beneq; in Familias religiosas affectos (credi vix potest, quantum in hac una re posuerit momenti,) Filijs attribuit. In studijs gravioribus Magistros, ut & Confessarios, è Societate JESV delegit. De profectu in pietate ac literis sollicitus, sæpe de utroque solitus fuit sciscitari. Disputantem Ferdinandum Ernestum, hodie Imperatorem, aliaq; literarum exercitia obeuntē, aliquando ipsemet, adductis ex intimo Consilio viris primarijs, voluit audire; & verò audijt maximâ voluptate. Decimum octavum annum ingressos filios jussit secretioribus consilijs interesse: primò quidem audire, deinde sententiam quoq; dicere, & ea ratione ad gubernandos populos erudiri. Circa filias eadem solicitudo, eadem pietas. Matronas selectissimas, virgines integerrimas, gynæceum omnino candidum penes illas voluit esse. Adhæc omnia, suo illos exemplo maximè ad virtutem informare conatus est. Audivi qui diceret Cæsaris filios ac filias non tâm virtutem didicisse, quâm ex parentis aspectu hausisse. Hinc illud; nunquā nec correctione, nec asperiore verbo opus fuisse, ut bene agerent; hinc demissa illa liberorum in parentem reverentia; illum ab his, ut Deum in terris, coli; vicissim ab hoc illos diligi, ac etiam

Ejus de liberis bene educandis cura.

illius cura fructus.

tiam honorari. Filium natu majorē, Regio jam diademate ornatum, planè habuit ut fratrem. Ditionum, quarū semel voluit penes illum esse dominiū & regimen, id liberū illi semper integrūq; reliquit, nec rigidus censor, nec inspector importunus.

Ferdinandi in fratres amor. Jam fratres ac sorores quod attinet, eos benevolētia suavissima complexus est. Nihil omisit, quo illis aut prodesse, aut gratificari potuit. Cùm necesse fuit sejungi, ac diversis in Provincijs degere, ita cum fratribus pactus est, ut in mutui amoris solatium & incrementum quotannis, si fieri posset; sin minus, saltem quolibet biennio semel convenirent.

Humilitas, & sui ipsius Contemptus.

CAPUT XI.

QVò difficilius est in Coronâ ac Sceptro non superbire, eò diligentiorem dedit operam, ut Christianâ Humilitate ac sui ipsius Contemptu animum Orbi imperantem contineret, ne elevaretur. Summus illi humanæ gloriæ despectus, *Honores despicit.* eam non quærere, non admittere; de se, nec loqui magnificè, nec loquentes pronis auribus audire. Genus illud hominum, qui lucrum habent plausu Principes extollere, & adulari, aversatus est semper.

Histori-

Historicos, qui de se scriberet, vel scripturi essent, ut non damnavit, ita nec ambivit, solitus dicere, sollicitũ se, ne quid ipse malè agat, non quid Historicus loquatur aut scribat. Quanti se faceret, tertio ante obitum die pronunciavit; suadenti enim cuidam valetudinem ut curaret diligenter, Me verò, inquit, Imperium hodie non indiget: provisum est illi successore, & quidem optimo.

Quando sublimi in solio sedente Ferdinardo, positis humi genibus summi Principes ac Magnates immitti in feuda & ditiones supplices petebant (quod sæpenumero accidisse norunt, qui Ferdinandum Imperatorem fuisse meminerunt:) mirantibus, qui aderant, & Ferdinandi potestatem dignitatemq; extollentibus; ut cui supplices essent, quos Orbis adorat: ipse eâ gloriæ in scenâ positus apud se tacitus hæc sacræ scripturæ verba usurpabat: Domine, non est exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei: neq; ambulavi in magnis, neq; in mirabilibus super me: vermis sum, & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Quod & alia quædam arcana animi sui cum occasione Coronationis conjugis ac Filij Anno 1627. Confessario Pra-

Quo alijs gloriosior, eo sibi ipsi vilior.

gæ aperuisset, illum tamen monuit, rem ut omnino secretam haberet. Simili sui ipsius contemptu & sensu instruebat se, vel cùm solenni pompa excipiebatur ab vrbibus, vel cùm Legatos Regum magnificè missos ipse excipiebat.

Legerat aliquando solito attentius Sacram Regum historiam. sub hæc venienti ad se Confessario hoc retulit, adjecitq; videre se paucos è Regibus illis divino præconio commendari: plerosq; depravatis fuisse moribus, & corruptissimos. Hæc cùm confirmasset Confessarius, addidit, ex ijs ipsis, qui laudantur, aliquos post præclarè gesta elatos superbiâ corruisse, gravissimum instare periculum pijs Regibus à superbia; illis timendum esse naufragium in portu magis, quàm in mari; salvâ nave, quàm fractâ: meritò experientia edoctum inclamâsse Davidem, Non veniat mihi pes superbiæ. Ad hæc Imperator. Spero fore, ut me hoc discrimine eximat Deus. Vbi primùm prosperè aliquid evenisse nunciatur, flecto genua: Deo gratias ago: ejus id opus esse profiteor, non meum.

Egregium contra ruinã fulcimentum.

Reparatæ salutis anno 1598. in ipso Michaëlis Archangeli pervigilio adfuit Ferdinando tunc Archiduci, qui testaretur executioni esse mandatum, quod tanto molimine conatus fuerat: excessisse

Græcio Acatholicis Doctoribus: peste illâ civitatem liberam esse. Facinus immortali memoria dignissimum, & quod potuisse fieri fatemur, quia Ferdinādi constantiâ scimus effectum, videbatur animum vel gloriæ inimicissimum posse ad sui laudem erigere; at Ferdinandus illo audito exclamavit. Non nobis Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam: nullaque interposita mora in conclave se recepit, positisq; genibus, quo maximo potuit demissi animi sensu, Deo gratias egit.

Anno 1634. Septembris die 10. literis à Ferdinando filio Rege acceptis cognovit de Victoria ad Nordlingam; cæsos hostes ad internecionem; vix paucos fugâ sibi consuluisse; capta tormenta, vexilla, impedimenta omnia; videri eâ victoriâ posita fundamenta non solùm gloriæ, sed etiam securitatis. Prælegit has literas Cæsar è familiaribus uni: dum legeret, solutis veluti rivis ubertim flevit: inter lacrymas hæc tandem post literas locutus est. Magna Deus in nos contulit: at ego pergam in simplicitate mea; ero in oculis meis post isthæc humilis magis quā antè. *Hoc solùm modo crescere potest, qui summus est.* Nihil verò habuit antiquius, quàm solennem indicere gratiarum Deo actionem.

Possem hic insignia se ipsum contemnentis, ac ad humilia deijcientis documenta referre, sed præstat alium in locum ea differre, eò scilicet, ubi, quæ

G in pau-

in pauperes contulit, exponam. Vnum hic apponã. Famulorum, ut levissimè loquar, negligentia sæpe dominos adigit, ut acerbiùs vel inviti loquantur. Ferdinandus hoc habuit in more: si quãdo verbum exciderat, quod tamen rarissimè fiebat, quo quem debuit corrigere, censeret fuisse perstrictum; datâ sive præoccupata occasione illum eâ verborum benignitate alloquebatur, ut videri posset quadam ratione deprecari. Id autem agebat animi demissione summa quidem, quæ tamen Cæsarem non dedeceret. Est apud Christianos Humilitas, quæ Majestatem non dedecorat, sed ornat.

Non obest Maiestati Humilitas Christiana.

Sinceritas & animi Candor.

CAPVT XII.

HAnc verò virtutem nemo in Ferdinando non prædicavit. Nullus in illo dolus, nulla fraus; in ore quod in corde, in corde quod in ore; sensa verbis, verba sensis respondebãt; fingere, fallere, ab ipsius sinceritate alienissimum; colores adhibere, ut spectantibus imponeret, exosum; uno candore, eoq; nativo, omnium oculis & animis lucem & serenitatem veluti affundebat; frons, oculi, vultus, incessus, tota corporis habitudo hanc animi sinceritatem præferebant.

Artem

Artem illam regnandi, quam multorum error in fuco & fallacia ponit, Regnorum exitium vocabat; detegi tandem fraudes, hoc est, subtrahi fulcra, & Regna corruere. Sæpe non sine stomacho miratus est & questus, Principes reperiri, qui dolo velint niti, aliudq; verbis præferre quàm animo. Hoc verò nec Christianum esse, nec nobile; multò minùs aut Regium, aut Cæsareum. *Fraus Regnorum exitium.*

Ex Aulicis quispiã non genere illustrior, quàm Ferdinandi in ipsum amore, commendatitias ab illo poposcerat, & verò gratiosè impetrarat. Rescijt hoc ex Aulicis alius, primario munere apud Ferdinandum, & ejusdem favore etiam nobilis, arbitratusq; eas literas rebus suis obfuturas, clàm Aulæ Cancellarium adijt: quasi ab Archiduce missus, significat commendatitias posse quidem expediri ac tradi; at voluntatem Principis esse, ut suis illas literis Cancellarius comitetur, viroque Principi, cui Aulicus commendaretur, significet Archiducem commendatitias negare haud potuisse, ne, qui petierat, tristis abiret; cæterùm gratissimum sibi fore, si nullum faceret commendationi locum; non videri, quod Aulicus petebat, è re aut postulantis esse, aut postulati. Miratus est hominis verba Cancellarius: cumq; candorem Principis nosset, veritus est fraudem in Aulico. Ad Archiducem se contulit; quæ acceperat mandata, exposuit. Vix æquè quisquam vidit Ferdinandũ commotum, ac eo tempore Cãcellarius. *Ambitiosos præcipitat.*

Ergone, inquit, homo iste fucatum me, fallacem, fictumq; ausus est fingere! malo quovis in genere malè audire, quàm in hoc: has artes meus candor non habet, nec habebit unquam. Tu exequere, quæ dixi: ille munere ac Aulâ sine morâ excedat. Nec in me, nec in mea Aulâ dolum patiar, aut fraudem.

Candor non offendit. Si eos, quos familiariùs noverat, sciret aberrare; mira animi sinceritate atq; candore monebat: nihil dissimulabat eorum, quæ in illis non probaret. Ajebat hoc esse suis prodesse, candidè agere. Morem hunc etiam cum summis viris Principibusq; tenuit constantem, nec tamen ullum unquam sibi reddidit admonitione offensum. Nimirum quam monentis sinceritas cōdit, nulli est amara correctio.

Contemptus honorum & Opum.

CAPVT XIII.

Visus est cum Ferdinādi animo Deus certasse. ille honores contemnere, negligere: hic cōferre, aggerare. Vt plurimos in illum Deus contulerit, ille tamen in contemptu perstitit, nec æstima-

æstimavit, quos non ambivit. Anno à Virginis partu 1627. coronâ redimitus, & chlamyde ornatus Cæsareâ, spectavit Pragæ è solio pompam, qua, ipso jubente, Boëmiæ Corona delata est Eleonoræ conjugi, ac Ferdinando Filio. Rem visus est attentiùs contemplari & expendere. Ad conclave cùm è templo se tulisset, cuidam Familiari de tota ea pompâ hanc dixit sententiam. Gloriā omnem Regiam ac Cæsaream omnino videri sibi comœdiam: interfuisse, cùm Academici juvenes agerent in scenâ: interfuisse jam Conjugis ac Filij inaugurationi: unum inter scenicos Reges ac istos se reperire discrimen, nec plura: illos horas aliquot, hos aliquot annos regnare: gloriā re non multùm differre, differre aliquid temporis diuturnitate.

Regum gloria Comœdia est.

Cùm videret novos quotidie hostes insurgere, novas suis coronis insidias quotidie strui, novas machinas, ut è solio ipse deijceretur, fieri; Tantine, inquit, est diadema? ego verò, si quē Deus meliorē Imperio decrevit præficere, paratus sum sponte Sceptrum manu, diadema capite deponere.

Meritò regnat qui ita sentit

Postquam inauguratus Cæsar Græcium Francofurto advenisset, dignam se protulit sententiam. Se Francofurti Imperij coronam suscepisse, non ut suam, sed ut Dei gloriam augeret, & commodo publico prodesset; quin imò se in sui electionem consensurum non fuisse, nisi hunc finem præfixum habuisset.

Recta Ferdinandi intentio in Imperio capessendo.

Honores, quos populi Regibus exhibere solent, cùm eos pene triumphantes in urbes ac provincias inducunt, uno hoc titulo probabat, sibiq; exhiberi patiebatur, quòd eâ pompâ in populorum animis erga Reges excitetur veneratio, quæ facit, ut Magistratui libenter subsint. Cæterùm id quoq; honoris genus ipse infra se habuit, ac aliquando recusavit. Moderationis hujus ultimum argumentū reliquit, paulò antè quàm moreretur. Revertentem ex Comitijs Ratisbonâ civitas Vienna, totaq; Austria, solenniori apparatu excipere decreverat, & in promptu erant omnia; cùm ille consvetâ modestiâ jussit, ut ne Proceres venirent in occursum, quod facere & quidem splendidè constituerant, sed ejus adventum in palatio, in quo salutaturus illos erat, præstolarentur. Ne tamē aut illi, aut cives officia sua despici putarent, Servent ea, inquit, præstentq; Romanorum Regi brevi adfuturo. Retuli suo lo-

Honores parcè admittit.

suo loco Christianæ moderationis exemplum, quo anno 1595. effundi sibi obviam Provinciam, aliaq; id honoris signa edi noluit, cùm adolescens annum agens decimum septimũ Ingolstadio Græcium reverteretur, Provinciarum gubernacula suscepturus.

Jam verò opes aurumq; ac quidquid mortales pleriq; suspiciunt, & labore summo quærunt, non modò contempsit semper, sed planè irrisit. Ex ingenti auri argentiq; summâ, quæ rebellium Procerum crimine, ac pœnâ ad Fiscum Regium devoluta est, Cæsar nihil sibi retinuit. Dixit non semel, eodem apud se loco esse aurum ac lutum. Nisi bene de Principe ac Republica meritis in laborum præmium auro argentoque satisfaciendum foret; se verò de metallis nec cogitaturum aliquando. Verùm cùm de pene profusa Ferdinandi beneficentia dicã, tunc aperiam quo loco opes habuerit, & divitias.

Eius fiscus minimè attactus.

Mortificatio, & Pænitentiæ.

CAPVT XIV.

Cum in Ferdinandum hostes multi conspirârint; à nullo sibi æquè timuit, ac à se ipso. Sive hanc veræ gloriæ magis plenam, sive magis necessariam cẽsuerit victoriam; in nullam æquè ac in hanc intentus fuit. Acerrimè in carnem ac

Alijs lenis, sibi severus.

nem ac animam suam pugnavit; multaq; cæteris hostibus cōdonanda cùm arbitraretur, sibi paucissima condonavit. Animo corporiq; assiduis laboribus, curis, molestijsq; exagitato domi rarò recreationem concessit; colloquia cum conjuge & Liberis à prandio ac cæna, quando ejus opera bono publico necessaria videbatur, omnino brevia; oblectamenta cætera ferè nulla, nisi quæ vel in hospites benevolentia, vel Aulæ consvetudo imperaret. Semel, ac iterum quavis hebdomada secessit venationi vel accupio daturus operam, tùm ex Medicorum præscripto, ut valetudini consuleret, ac ad labores rediret vegetior; tùm ex ratione, quòd hanc voluptatem inter omnes maximè judicaret innoxiam; tùm verò etiam ut sese cæli aërisq; injurijs ferendis assuefaceret.

Cur venationi indulgere solitus.

Sensuum moderatio.

Mira in sensus omnes, ac perpetua animadversio. Quod Job olim prædicabat, planè fædus pepigerat cum oculis, ut ne cogitaret quidem de Virgine. Fuére, qui notarunt illum in mulieris formam nunquam defixisse obtutum, & singulari studio oculos in officio continuisse. Cōsvetum nostro tempore, conclavia ac ædes magnatum odoribus suaveolentibus afficere ad voluptatem: delicias hujusmodi non admisit unquam Ferdinandus. Quod ministris cubiculi, & ijs, qui iter facienti hospitia parabant, adeò notum & certum erat, ut si quid tale in tanti hospitis honorem à domino domûs procuratum fuis-

Visus.

Odoratus.

tum fuisset, ad illud difflandum dissipādumq; portas ac fenestras omnes aperirent. Gravem naribus odorem ac fœtorem non modò, cùm posset, non declinavit operosiùs, sed cuidam super ingrato odore quid excusanti, Non est hoc, inquit, necesse: odorum delicijs non tangor: fœtorē non magnopere aversor. Dum accumberet, cibo potuq; planè vulgari contentus, non querebatur vel datum quod nollet, vel secus conditum ac vellet. Musicum concentum inter epulas non exclusit, imò procuravit sanus & æger: non solùm quòd suapte natura eò ferebatur, sed etiam, & multo magis, quòd ex eo vires animi sentiret instaurari, & satius putaret audire quàm loqui. Cæterùm attentiores aures canentibus dabat, cùm sacrum aliquid concinebatur, quàm cùm profanum.

Gustus.

Auditus.

Somno non amplius dedit, quàm natura & necessitas exigeret. Certè horas non plures quàm septem quieti tribuebat. Vltimis annis pituita ac gravioribus humoribus gravatus, frequenter vel dormitabat, vel dormituriebat, sed ita cum somno luctabatur, ut plus à pugna cruciatus, quàm à somno commodi referret. Accidit, ut minister cubiculi, cui vespere horam, qua lumen inferret, & eum excitaret, præscripserat, mediam horam adijceret, ratus Imperatori longiorem somnum esse necessarium. Improbavit factum, & vetuit, ne aut ille, aut alius

Somnus ad mensuram.

posthac simile quid auderet: non esse somno dandum, quod negotijs debetur: hac indulgētiâ moveri sibi loco omnia, quæ agenda illo die disposuerat.

Corporis castigatio.

Corpus jejunijs, flagellis, cilicijs castigare arbitrabatur necessarium, etiam ijs, quos vestit purpura. Extat in hanc diem flagellum multo conspersum sangvine, quo fluebat, cùm se cæderet. Majoris hebdomadæ feria sextâ supplicationem cùm spectaret, plurimosq; in seipsos flagellis sævientes intueretur: Eleonoræ Augustæ, quæ aderat, affirmavit invidere se illis, quibus eâ libertate sese cædendi uti liceret, se aliquoties optasse illis misceri, & verò etiam indagasse, quâ via in id cæteris ignotus deveniret; plus optasse, quàm potuerit assequi.

Optat se flagellātibus jungere.

Alio loco memini me scribere, solitum illum cænæ plurimum detrahere, quando sacram synaxin voluit frequentare: diebus, qui Virginis Matris festa præcurrunt, non modò sibi, sed Aulæ toti abstinentiam indixit. Cilicio indutus est frequenter, ijs vel maximè annis, quibus aut cælebs vixit, aut viduus. Nunquam asperiùs carnē afflixit, quàm sanctioris hebdomadæ feria quarta, quinta, sexta: tunc jejunio flagella, flagellis cilicium, cilicio vigilias adjunxit, longioresq; orationes & lectionem.

Castitas

Castitas.

CAPVT XV.

POst assertas Ferdinandi pugnas in carnem, facile est ejus Castimoniam ac pudicitiam contestari. Jllis pugnis hæc paratur, præmiumq; seipsum edomantis est, corporis mētisq; integritas. Adolescens, ejus ætatis decus longè pulcherrimum credidit esse Castitatem. Aulicum nescio quē, viam ad impudica monstrantem, & ut perfrictæ frontis erat, opem spondentē, adhuc juvenis, nec dum matrimonio junctus, jussit Aulâ excedere ac servitio. Odisse se ajebat inter servos, Veneris mancipia & cupidinis. *Casta eius Adolescentia.*

Provincijs præpositus & Regnis, cùm fæminas audire ex munere teneretur, nullam unquam solus audivit, ne quidem Principem. Colloquio vel suam conjugem adesse voluit; vel petentibus aures dedit, cùm in publicum proditurus Aulam universam comitem & testem habuit. Ante conjugium nullam cognovit; viduus sex annis, in ipso ætatis vigore, ab anno videlicet suæ ætatis trigesimo sexto usque ad quadragesimum secundum, etsi neque stimuli neq; occasiones defuerint, eodem rigore vixit. Matrimonio junctus sic se habuit, ut plenissimam castimoniæ conjugalis fidem conjugi effecerit. Scio ab Augustâ dictum, eâ apud se integritatis in opinione *Viduitas.* *Coniugium.*

fuisse Ferdinandum, ut vel cum puellâ deprehensum in thoro, nefas crederet eum impudicitiæ damnare: obfirmatum validiùs ejus fuisse animum in Castitate, quàm ut vicina ea machina posset convelli, aut moveri.

Honestatis amor. Non lingua magis quàm auribus turpia exclusit; nullum ex ejus ore verbum non purum, nullum fœdum; coram illo turpia effutire, aut quæ libidinem olerent, nemo planè unquam ausus est. Si quãdo, vel ut consuetudini daret aliquid, vel ut Aulam recrearet, passus est ab histrionibus in scena agi, præmoneri curavit seriò, modestiam ne obliviscerētur; scirent se agere coram Cæsare, qui in Comœdia primas pudori ac verecundiæ tribueret; minas addi, si quid auderet quispiam.

Odium Turpitudinis. Vt homini fieret offensus, imò implacabilis, satis erat nôsse vel adulterijs obnoxium illum esse, vel concubinis. Neminem excusabat vel Sangvinis nobilitas, vel rerum gerendarum peritia. Constat etiam è Proceribus aliquem noxium repertum maluisse sponte solum vertere, quàm iram casti Principis experiri. Extant graves in adulteria ac incestus, & quæ sunt alia libidinis opera fœdiora, ab eo latæ leges, & pœnæ capitales. In Judicijs solitus in commiserationem erga reos declinare, damnatos adulterij ea gratia non est dignatus. Possem vindicis severitatem comprobare exemplis, sed non libet damnatorum famæ insultare,

Patientia

Patientia.

CAPUT XVI.

QUanta hæc in Ferdinando fuerit, uno possum argumento ſat probare. Tot ab Acatholicis impetitus injurijs, tot ac toties ab hoſtibus iniqua & indigna perpeſſus, nunquam aut verbo quēpiam acerbiùs incuſavit, aut animo commotus graviùs indoluit. Mirati ſunt familiares eſſe Ferdinando ſtomachum, qui ſilentio poſſet tam dura concoquere; non queri, non proteſtari, nō expoſtulare. Non me fugit paulò altiùs fuiſſe ejus animum tactum, cùm ab ijs, à quibus minimè oportebat, obſtacula poni vidit, quo minùs Germaniâ tota Catholicam Religionem reſtitueret. Verùm de his etiam temperatè locutum ſcio, ut non impatientia in adverſarios, ſed commiſeratione in eos, quorum intererat, agi in querelas conſtaret. Arma ipſa non tractavit ex ira in aliquem. *Adverſariorū vicem dolet, non ſuam.*

Graviſſimum offenſæ genus, & toleratu præ cæteris difficile, verbis impeti ac traduci, ita tulit, ut nec ſentire viſus ſit. Fuēre ex ejus Adverſarijs, qui impotentia animi indignis tanta majeſtate verborū injurijs illum ſangvinarium canem, cæcum nebulonem, homuncionē ac Ferdinandulū compellarunt; novit hæc ipſe de ſe dicta, nec tamen indignatus eſt. Anno 1599. Græcij publicis in Comitijs Acatholici *Calumnijs non movetur.* *Maledicos fert.*

Proceres ausi sunt amaris in præsentem verbis invehi, quam ille urgebat veræ fidei restitutionem, miseram ac deplorandam persecutionem, conscientiæ tormentum durissimum appellarunt. Nonnemo (ille ipse, cui nomine cæterorum ex officio loqui incumbebat,) adeò aculeatè, temerè, acerbè, atque impudenter in Archiducem debacchatus est, ut illos ipsos, qui eum ad liberè loquendum hortati fuerant, puduerit audaciæ. Ferdinandus & obloquentem patiēter audivit; & qua pollebat potestate, cùm posset ulcisci, maluit patientiæ quàm potentiæ præbere documentum. Sat habuit, quam proposuerat fidei restitutionem, constanter urgere; maledicta & scommata animo tulit æquissimo.

Tot jam annos pertinaciter commota, bellisq; involuta Germania, plurimi in lucem emissi sunt libelli tenebris dignissimi, quibus Ferdinandi nomen ac gesta indignissimè sunt traducta: homines obloquendi libidine perciti ficta pro factis, falsa pro ueris orbi obtrusêre. Videbantur non redarguendi modò, sed graviore animadversione monendi. Ipse nec famosis libellis commotus est, nec in authores jussit inquiri, nec ipsa quidem adversariorum mendacia scripto optavit à quopiam confutari. Delatum est, hominem, qui se Catholicum dicebat, olim à Ferdinando & honoribus & opibus auctum, in urbe Catholica editionem moliri libelli, qui plures in Cæsarem calumnias ac injurias haberet. Æquissimũ

erat de

erat de ingrato homine pœnas exigere: ipse nil actū ultra voluit, quàm editionem impediri. Viennæ quis multorum criminum reus Judicum sententia jussus erat multa pœnarum genera subire, ac ipsam postea mortem. Hic idem quia verbis mendacissimis criminatus Cæsarem fuerat, Iudices, ut abscissa linguâ crimen lueret, pronunciârunt. Venit ex more Judicum sententia ad Cæsarem recognoscenda: is linguæ pœnam expunxit, & vetuit in sentētiâ memorari, quæ reus effutiverat maledicta. *Exemplū clementiæ in maledicum.*

Juvat magnorum heroum minores etiam virtutum actus cognoscere. Quotusquisq; est, qui famulo persæpe non irascatur, ac verbo saltem non exprobret negligentiam? Sæpe accidit, ut incusantibus cæteris quorundam in Cæsaris servitio aut tarditatem, aut incuriam, ipse non patiēter modò tulerit, sed etiam excusarit. Vbi cæteri solent amarè indignari & irasci, ille visus est festivè jocari. Venerat Pragam ex longo itinere: arcem ingressus posuerat ocreas: & parata erat cœna. repente vident nec calceos adesse, nec crepidas, eùm nondum adessent, qui impedimentis præerant. Cæteris indignè famulorum negligentiā ferentibus, ipse nullo offensi animi signo dato, Accumbamus, inquit, mensæ: quid calceis opus aut crepidis? tempestas frigida non est. *Iucunda patiētia.*

Conſtantia in adverſis æquè ac proſperis.

CAPVT XVII.

Adverſis non dejicitur.

NVbilum ac ſerenũ ſunt Mundi inferioris vices, cælum nunquam mutatur. Planè, qui Ferdinandum nôrunt, aſſerent cælo ſimillimum ejus fuiſſe animum; illum proſpera & adverſa infra ſe deſpexiſſe; nunquam turbatum, nunquã mutatum. Quâ conſtantiâ tulerit adverſa, hiſtoriâ totâ narratum eſt. Si cui enim Deus adverſam fortunam irridendam unquam objecit, certè objecit Ferdinando. Quæ ejus vitæ pars moleſtiarum expers fuit? quæ Regna ſine adverſarijs aut adijt, aut retinuit? quoties à fide Principis Provinciæ & Regna excidêre? quoties arma aut malè adminiſtrata conjecere Cæſarem in anguſtias, aut hoſtium vi retuſa locum fecere calamitati? Eò non ſemel devẽtum eſt, ut actum proclamaretur. Hæc omnia conſtanter tulit, nunquam dejectus, ſemper in ſpem erectus meliorum.

Jnter admiranda numerari etiam debet, quod ſæpe in Ferdinando Conſiliarij ſuſpexêre. Eâdem tranquillitate animi, eâdem vultus oriſq; ſerenitate perſtitiſſe poſt clades auditas, quâ antè fruebatur. Sæpe contigit, ut uno menſe plurima eveniſſe adverſa

versa cognosceret; malè pugnatum, factam rebellionem, urbes ab hostibus occupatas. Credidimus saltem vulnus vulneri additum effecturum, ut commoveretur. Eâdem constantiâ secũdum ac tertium excepit vulnus, quâ primum. Anno 1616. quindecim dierum spatio mortuus est Maximilianus frater; Maria Anna conjunx, quam oculis chariorem habuit, excessit vita; Gradiscanũ Præsidium à Venetis obsidione cinctum est; P. Villerius, cui à Cõfessionibus se suumq; cor commiserat, Româ (quò in causa Religiosi sui Ordinis à superioribus missus fuerat,) rediens captivus abductus, & in carcerem Veronæ detrusus est. Ictum ictui incurrentem excepit intrepidus. Non modò se non dejecit, sed alios dejectos potuit erigere, hortatus, ut forti animo paterentur, quæ Deus immitteret exercitia virtutis. Primas duas proles, quæ charissimæ solent parentibus esse, tantùm illi licuit videre: illicò à Baptismate extinctas. Nullum excidit ei aut verbũ amarius, aut flebilis ejulatus. Sat habeo, ajebat, meorũ filiorum ortu & occasu auctum in cælo esse numerum infantium, quorum ore Dei laus perficitur.

Jam alteram fortunam, quam difficiliùs humanus animus solet concoquere, æquè constanter tractavit ac primam. Nullius felicioris eventûs causâ elatus est animo, nullâ prosperitate intumuit. Cæso *Non extollitur prosperis.*

ad Pragam in albo monte hoste; recuperatâ Regni Boëmiæ Coronâ, ipsoq; Regno; pseudo Rege Boëmiâ adjunctisq; Provincijs excluso; vultum haud mutavit. Sat habuit Deo publicâ supplicatione gratias agere; cæterùm gaudio vehementiori non est visus prosilire. Animi constantis hæc æquitas cùm Gabrieli Betlemio narraretur, ingens ejus animo timor injectus est. difficillimum fore contra hominẽ pugnare, quem nec adversa deijciunt, nec secunda extollunt. Gustavo Adolpho Sueciæ Rege in Lucensi pugna interfecto exiliêre gaudio, quicunq; cũ Cæsare sentiebant. plerique lætitia perfusi hostibus insultare: inclamare eâ cæde debellatum esse: nullum jam superesse timori locum. ipse immutatus unum dixit. In humilitate progrediamur; demissè rem Deo commendemus.

Ob constantiã inimicis terrori est.

Eò modestior, quò felicior.

Creditum est eò collimasse bella tot annos pertinaciter producta, tam firmos hostium conatus, ut Cæsarum series tandem in Austriaca Domo concluderetur; aliò transferẽdum aliquando sceptrum & coronam; diutius quàm publicum bonum pateretur in ea Familia perstitisse Imperium; Ferdinando II. non substituendum III. Ratisbonæ Electorũ suffragijs firmatum etiam hac vice est in Austriacis Imperium; Sceptrum & Corona delata sunt Ferdinãdo III. Audivimus ipsa die, qua hic Romanorũ renunciatus est Rex, non vulgi modò sed Procerũ vo-

ces, hostibus insultantium; concidisse machinas tot annorum labore instructas; exaruisse spem larga nõ magis auri quàm sangvinis profusione irrigatam; irent, & Austriacæ potentiæ ac felicitati adversarẽtur; esse eum Cæsarem, qui ut ne esset, pene effecêre inimici; ut Germania tota non esset, aut esset bellis, peste, fame exhausta. Vnus Cæsar in effusâ cæterorum lætitia visus est moderatè lætari, nullum in adversarios verbum, nulla exprobratio. Egressus conclavi, in quo Filius suffragia ad Imperium tulerat, ante aram positis genibus cum Simeone cecinit. *Semper sibi similis.*

Nunc dimittis servum tuum Domine secundùm verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei Salutare tuum. Quod parâsti ante faciem omnium populorũ. Lumen ad revelationẽ gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Actisque Deo gratijs vultu, in quo nemo quid insolentius videret, cætera prosecutus est, quæ ritus exigit diei illius.

Labores.

CAPVT XVIII.

Otium in nemine unquam mortalium probavit, in se omnino nunquã est passus. Audivi Aulæ Cæsareæ Præfectum Leonardũ *Negotiosissimus Imperator.*

Helfridum Comitem de Meggau contestantem, se nunquam ad Cæsarem intrasse, (intrabat autem ex munere frequentissimè) quin illum in opere deprehenderit, legentem, scribentem, audientem, orantem. Non sine voluptate commemorabat, se à Deo insigne beneficium accepisse, quòd labores amet, ijsq; delectetur. Sæpè à prandio, aut à cœna, vix ultra quartam horæ partem sibi indulsit, quam cum conjuge & Liberis suaviùs transigeret: illicò ut plurimum sese ad negotia publica & labores referebat.

Valens & sanus consultationibus adfuit & præfuit semper. Cùm non rarò rerum, de quibus fuit agendum, aut multitudo, aut difficultas quatuor in deliberatione horas consiliarios detinuerit, nō modò non recessit, sed cæteris laborum gravitatem aut accusantibus, aut molestiùs ferentibus, ipse lætatus est occasionem laboris uberrimam non defuisse. Solitum dicere accepimus, tribus rebus sibi occupato tempus nunquam visum longum, divinis Officijs, consilijs, venationibus.

Tria ei nunquam molesta aut longa.

Libellos supplices ad se delatos (quos plurimos fuisse necesse non est dicere agēti de Cæsare) omnes ac singulos quotidiè legit labore incredibili. Lectis sua manu adscripsit, quem ad Cancellarium essent transmittendi. Vt constet, qua cura legeret; aliquādo evenit, ut secretarijs inter referendum non nulla exciderent. Id notavit Cæsar, & quod illi omiserāt, felicitate memoriæ, qua pollebat prorsus admira-

Labor propè incredibilis, sed Salutaris.

bili, supplevit. Si diurna negotia tempus præripuissent; libellis cognoscendis, diurno labori nocturnum addebat. Cuidam familiariori aliquando post cœnam ingentes libellorum fasciculos ostendit, & adjecit, Non priùs ibo cubitum, quàm hos legero & expendero.

Vltimis annis viribus longè imminutus est, laboribus tamen æquè se tradidit ac junior. Monitus nō semel, temperaret sibi vel paululum à laboribus; minoris momenti libellos traderet alijs legendos; valetudini suæ consuleret: magnificè respondit, à Deo se positum in solio ut laboraret, nō ut otiaretur, non posse Principem valetudini suæ parcere, qui publico cōsultū velit: malle se sibi deesse, quàm officio suo. *Officiū Principis.*

Pertinax hoc laboris studium ad mortem usque illi fuit. Eo ipso vespere, qui matutinum obitum præcessit, libellos plurimos legit; plura cōstituit, suaq; manu firmavit; nonnulla consiliarijs expendenda transmisit; longas ad Regē filium literas suâ manu exaravit. Planè, quod Imperatorem decere ajebat ille, si non stans, laborans occubuit. *Laboribus immoritur.*

Venatum egressurus providit, ne publicis rebus obesset. Præcedenti die geminabat labores, subscribebat quibus erat subscribendum, efficiebatque ut die sequenti essent, quibus aut scribæ, aut ij, qui erant à secretis, occuparentur. Vespere reversus, ab *Negotiosum otium.*

his acta perlustrabat, signabatque. Neq; verò ipsam venationem curis publicis exemit. Semper unum & alterum ex intimis Consiliarijs secum habuit, ut, si quid novi deferretur, cum his deliberaret: novi nihil si accideret, captatâ opportunitate cùm his tamẽ aliquid publici commodi indagabat, versabatq;.

Faciles ad eũ aditus.

Assiduitas aures dandi, ac respondendi ijs, qui opem ejus implorabant, mirum quantum illi laborem attulit; exantlavit tamen libenter æquè ac fortiter. Petentibus aures facilè prompteq; dedit; nullum rejecit vel audiendi tædio victus, vel rerum expositarum inanitate turbatus. Cùm plures aliquando horas audisset, ad familiarem conversus, Libẽter, inquit, omnes audio: libentiùs audirem, si quæ afferuntur, publico bono aut privato civium prodessẽt: gravius est inutilia quàm multa audire.

Recreationes.

Capvt XIX.

Excellit in Hastiludijs.

Animo recreando, corporiq; exercendo, suo tempore aliquid tribuebat. Adolescentior equestribus ludis, armorumque tractatione delectatus est, & sanè cum laude; plerumq; enim ex certamine victor redijt, ac Iudicum sententiâ inter

concer-

concertantes excelluit, palmâ dignus & Coronâ. Cantu ac musicis modis curas etiam lenire, & magno sumptu Musicos optimos conquirere & advocare solitus fuit, tùm ut animo recreato publica faciliùs feliciusq; pertractaret, tùm verò & maximè ut Musicorũ operâ & arte Divina in sacris ædibus magnificentissimè peragerentur: id si assequeretur, benè pecuniam positam arbitrabatur vel plurimam, nihil unquam nimium honori impendi divino.

Musicâ delectatur, præsertim sacrâ.

Scenæ ac theatro olim libẽter interfuit. Verùm qui nec recreari animum sine pietatis augmẽto unquam voluit, odit semper aut ludicras nimis, aut pudori pudicitiæque adversas comœdias. Libenter vidit in scena Alexium, Cæciliam, Augustinũ, Martyrem pro Religione fortiter occumbentem. Actorem si quem piè & cum plausu egisse judicavit, eum gratiâ, amore ac benevolentia dignatus est complecti. Ex Academicâ juventute quosdam inter Alumnos in seminarijs à se erectis jussit haberi, quia egerant pro dignitate: alios alijs muneribus aut ornavit, aut juvit. Scio nonnullos absolutis studijs à Cæsare fuisse cæteris competitoribus prælatos, & Sacerdotio aut munere magis opimo donatos, quia meminit olim eos Sancti alicujus personam decenter & cum gratia sustinuisse.

Actionibus & Actoribus scenicis favet, sed gravibus.

Venationem & aucupium à prima ad ultimam ætatem amavit. Iniecère hunc illi amorem primò quidem Parentis exemplum, deinde Medicorũ consilium,

Venationẽ iustis de causis amat.

ſilium. Plurimum Venationi Carolus pater dedit. Medici hoc maximè ipſius neceſſarium valetudini ſemper cenſuêre. Acceſſerat, velle ſe bellicis laboribus parem facere, ſi quando ferre oporteret; his autem ſimillimos eſſe ex venatione natos ille ignorat, qui neſcit venatoriam eſſe tyrocinium artis militaris. Addidit quartam aliquando ipſe cauſam, nec fortè improbandam. Multos in Regum Cæſarumque Aulis degere, quibus otium locum facit ad improba. Hos debere Cæſarem venatione occupare, ne deſipiant. Cæterùm ne hoc quidem recreationis genus ſibi indulſit, ſine cōmodo aliorum. Prædam ex venatione non modò in legatos Principeſq; viros, ſed etiam & maximè in religioſas Familias tribuit. Jpſis in ſylvis pene erecto tribunali ruſticos audivit, eorum cauſas cognovit, verbo & re conſolatus eſt. Hoc ille tempore, à feris illata damna inveſtigavit; juſſum quemq; ſua damna æſtimare, precio refecit majore, quàm ipſe actor pronunciarat. Non præteribo, ſi quando ab apro contigiſſet ruſticum aliquem in venatione lædi, juſſum illicò à Ferdinando in urbem deferri: à Cæſareis chirurgis ſanari: ſanum demum valētemq; nova veſte & pecunia auctum ad ſua remitti. Non ibo inficias, ex hoc ejus venandi ſtudio multas extitiſſe querelas, ruſticos ſcilicet malè haberi ac tractari. Verùm multa Cæſarem latuêre; multa ab eo juſſa corrigi, fortè ab ijs, ad quos proximè ſpectat, quibuſq; Cæſar ſe-

Vult eam multis utilem, omnibus innoxiam.

Quod ſecus factum, aut ipſū latuit aut corrigi mādavit.

Cæsar severè mandaverat, minùs diligenter sunt correcta & castigata.

Prudentia & gubernandi ratio.

CAPVT XX.

IN Regnorum Imperijq; administratione, curaq; populorum, sublimibus ac planè divinis principijs nitebatur. Fucatam ac subdolam Politicam, quâ hodie aliqui utuntur, primo loco eliminabat à Prudentiâ. Non posse eos prudenter agere, qui dolo agunt, quiq; Deo & Religione abutuntur; desipientis esse, Regna, quæ ab uno Deo dantur, artibus velle firmare, quas Deus odit. Ergò veræ Prudentiæ, veræq; Politicæ fundamentum, honoris divini tuendi amplificandiq; studium ponebat. Antè cavendum, ne quid Numinis gloria detrimenti patiatur, tùm cætera disponenda. Ratisbonæ ipsis Ianuarij Calendis viro cuipiã Religioso familiariter dixit, Placere sibi, Ferdinandum Filium esse in Romanorũ Regem electũ, & rationem addidit, non quia Filium videret in solio, sed quia in solio virum videret, cui regula regnandi imperãdiq; esset futura divini honoris

Prima imperandi lex Dei honos.

Gaudet Filiũ ex eâ imperaturum.

 noris

noris cura, & Catholicæ Religionis propagandæ Zelus, subditorum & patriæ salus. hæc esse veræ Politicæ artis laudanda principia.

Quales cupierit Cōsiliarios. Consiliarios pietate maluit quàm dote aliâ præstare. Quæsivit ille quidem viros, qui & ingenij acumine, & rerum experientiâ laudarentur; sed maximè optavit, qui Dei cultu metuq; excellerēt. Loquendi in sententiâ dicendâ libertatem amabat. Invenio propriâ Cæsaris manu scriptum, odisse se in cōsilio canes mutos: non probare, qui authoritate cujuspiam abripi se sinunt in sententiā, quam cæteroqui non probant: amare, qui candidè, sincerè, liberè, modestè tamen, enunciant, quod sentiunt. Factum est non semel, ut dicentis libertatem nonmodò comendarit, sed tuendam etiam susceperit. Cùm enim è majoribus aliquis ægrè visus est ferre libertatem, qua minor oppositam in consultatione sententiam firmabat, tùm Cæsar pro minore stetit, suâq; tutelâ egit, ut & alij dicerent liberrimè.

Methodus deliberādi de reb. gravioribus. Jn rebus gravioribus cōstituēdis, & potissimùm cùm de vitâ alicujus ageretur, hanc tenuit deliberandi methodum. primò mentem animumq; quavis perturbatione eximebat; tùm Deum ipse studiosè consulebat, plurimosq; & maximè Religiosos adhibebat

hibebat deprecatores; exinde alienum consilium prolixè ac patienter exquirebat; & plerumq; in ejusmodi rebus id cõstituebat, quod plures censuerant; solitus dicere, Securius esse consiliarijs adhærere, etiamsi aliquando eventus fallat, quàm suo unius judicio regi. Si ad Consiliarios referre, quod agebatur, non licuit, Deum cælitesq; tunc ardentiùs consuluit. Vetuerat Viennensis Magistratus, ne civium ullus in Hernals excurreret, è scholâ Lutheri magistros auditurus. Proceres Acatholici ægrè hoc tulêre; privilegia, quæ jactabant, apud Cæsarem produxêre; non sine gravi sensu sua jura lædi conquesti sunt. Quo tempore suam illi causam perorabãt, pijssimus Cæsar cõtinuò cor, *Pia industria* sed occultè, Crucis signo munivit, tacitusq; Numen obtestatus est, ne responsuro verbum elabi pateretur, quod vel Fidei veræ præjudicaret, vel Acatholicos acerbiùs perstringeret.

Cùm quid solito gravius in deliberationem veniebat, puta quod novorum bellorum pericula involueret: non sat habuit unum cõsiliariorum Collegium audire, sed plura voluit dicere quid sentirẽt. Id dum ageretur aliquãdo in causâ Mantuana, propriâ manu adCollegiorũ senatorũq; seu Cõsilij Præsides scripsit, viderent seriò cõsultores, quid suaderent, & de argumento graviori id u-

 num

num ſtatuerent, de quo ſperarent poſſe ſe ad Dei tribunal interrogatos reſpondere intrepidos. Sua verò hæc mandata toties voluit omnibus Conſultoribus prælegi, quoties ſuper eâ re deliberaturi convenirent. Si negotium, de quo agebatur, Religionem ſpectabat, primò Theologos, ex diverſis ſcholis jubebat ſententiam dicere, imò & literis conſignare, ut ipſe relegeret attentiùs: deinde Cardinales, Epiſcopos, alioſque, quos Catholicæ Religioni maximè addictos noverat, in cõſultationem vocabat: dicturos ſententiã monebat, Religionem haberent præ oculis: ſuaderent, quod Deo Iudici poſſent olim probare: ſe in eorum ſententiã ſecurè iturum; cùm doctos, pios, atq; ex eo ordine ſelegiſſet, ad quem maximè Religionis tutela pertineret. Hunc deliberandi modũ tenuit, cùm de pace Saxonicâ actum eſt, de quâ alibi ſcripſi.

Regulã Conſiliorum voluit eſſe Dei tribunal.

Theologos Conſulit.

Cardinales & Epiſcopos.

Deo reſponſuros.

Evênit aliquando, ut minimè expediret rem evulgari, quæ in deliberationem veniebat; tunc hac inceſſit viâ. Conſiliarios non ſimul juſſit adeſſe, ſed ſejunctos ſingulos, nec verbo, ſed ſcripto, ſententiam dare. Jd autem eâ cautela egit, ut nemo poſſet ſubodorari, alium quempiam, præter ſe, fuiſſe conſultum. Hac deliberandi methodo duo eſt aſſecutus, ut & plurium mentem intelligeret, & nemo auderet

Secretum ingenioſè procuratum.

deret

deret rem evulgare; dum enim se solum ab Imperatore conscium factum arbitrabatur, quivis credidit evulgatæ rei culpam in se unum esse derivādam.

Charitas in proximos & inimicos.

CAPUT XXI.

Qui cupit scire, qua in proximos Charitate flagraverit, seriò recognoscat labores ac pericula, quæ volens libensq; subijt, ut populos sibi subditos ab Hæresi ad veram Religionem retraheret. Nemo non amantissimus subditorū fecisset, tulisset, quæ ipse fecit ac tulit. Sermo erat aliquando de ardore, quo Provinciarum Reformationem urgebat. Errant, inquit, Acatholici, qui me sibi infensum putant, Hæresim inhibendo. Non odi illos, sed amo: nisi amarē, omni solutus curâ sinerem eos errare. Testis est mihi Deus, sic illos à me diligi, ut meo etiam capite illorum saluti consultum velim. Si scirem, meâ morte illos ab Hæresi posse revocari, volens libensq; hac horâ carnifici collum denudarem, & feriendum præberem.

Salutem subditorum Vitæ suæ antepo suit

Nun-

Detractores odit.

Nunquam proximo detrahere auditus est: si quem detrahentem audivit, ægerrimè tulit, effecitque, ut sentiret ingratum sibi esse verbum, quo alterius fama lædebatur. Non modò viventibus honorem integrũ optavit, sed etiam mortuis. Ne quidem illa coram se de mortuo traduci passus est, quæ ipsemet in vivo non probaverat. De eorum salute sollicitus, quos crimina ad extremum supplicium egerant, ubi eos pænam dedisse cognoverat, interrogabat sollicitè an Deo reconciliati obijssent? In animas, quæ purgatorio igne torquentur, commiseratione tangebatur singulari. Quoties aliquem è notis audivit vivis cessisse, quoties conflictũ factum inaudijt, illicò pro illis, militibusq; Catholicis suffragia per Sacra curavit; & ipsemet ardenter pro ijs Deum oravit. Huc spectat, quòd grandem habuerit catalogum mortuorum, pro quibus quotidie Deum precabatur; Summorum Pontificum, Imperatorũ, Regum Catholicorum, qui ejus tempore vixerunt; consiliariorũ item, qui ei serviebant, & dum viverent servierant; item Confessariorum olim suorũ; & quod magis mirere, privatorum Religiosorum, quos amavit, & à quibus se dilectum fuisse existimavit.

Vt supplicio extremo afficiẽdi piè obirent satágebat.

Vita functos iuvabat suffragijs.

Eximius ejus in proximos amor, maximè in hostes & adversarios exarsit. Rem admiratione dignissimam. Quo tẽpore plurimi domi forisq; in ipsum conjuraverãt, ille me audiente asservit, nullum esse

in ter-

in terris, cui malè velle. Cùm tot se ejus inimicos professi sint, ipse nunquam se alicujus inimicũ professus est, nec fuit. Ex ijs, qui in Ferdinandum arma tulerunt, fortè omnium acerrimus hostis fuit Gustavus Sveciæ Rex. De hoc post Lipsiensem pugnã, quâ Tillius à Gustavo cæsus est, cùm esset sermo, ac aliquis, quàm aptè aciem disposuit, narraret; subjecit Ferdinandus, insignis est Princeps ac peritus Belli Dux: doleo illum malam causam propugnare. Ita hostem Cæsar amavit, ut laudẽ non inviderit illi, ubi eum credidit meruisse.

Hostes non odit

Imò laudat.

Augebantur in dies mala, bellaq; bellis innascebantur, quæ tamen cùm paucorum authoritate sustentarentur, fuerunt qui spondenent posse se ac velle rebellium capita, authoresq; malorum tollere. Vnum hoc unus eorum petebat, ut, si re bene gestâ contingeret ipsum aut capi, aut occidi, Cæsar uxoris ac liberorũ curam aliquam susciperet. Responderi homini curavit. hoc neque Christianum esse, neq; Cæsareum: acturum se publicè, & armis suam causam, quæ justa est, defensurum: eventum & reliqua omnia se Deo commisisse, & semper comissurum.

Virtute volebat vincere, non dolo.

Narrabat aliquis, & Cæsare ipso, & alijs è Proceribus Aulicisq; non paucis audientibus, in proximâ pugnâ à milite Cæsareo Duci exercitûs adversantis

plumbeâ glande brachium fuisse trajectum. Ex Aulicis unus subintulit, errasse militem illum, & quidem graviter; debuisse vicinum cor traijcere, non brachium. Ad hunc nō fine stomacho Cæsar, *Obsecro, inquit, quâ cōscientiâ proximo tuo tam grande malum audes optare?* Non poterat amantius quid loqui de amico, quàm de inimico locutus est.

Mira bonitas.

Facit huc eximia facilitas, qua ex hostibus tot in gratiā recepit, quot veniam postularunt; non modò è plebe, non modò ex Equitum ac Baronum Comitumue ordine, sed etiam è Principibus, ipsisq; rebellionis authoribus, professus publicè in neminem se odio ferri, optare ut omnes resipiscant. Principē Anhaltinū, in Friderici Palatini exercitu cōtra Cæsarem quondam legatum, non modò benevolè, sed etiam honorificè excepit resipiscentem. Jussit enim, mirantibus ne dixerim an indignantibus, qui aderant? mensæ eidem accumbere, cui ipse cum liberis accumbebat. Friderico Palatino, qui Boëmiæ Regnum invaserat, qui Ferdinandi coronam suo, filijque capiti per summum scelus imposuerat, veniam obtulit, & verò in magnam ditionum partem restituisset etiam, nisi novo scelere se Gustavo Adolpho Sveciæ Regi in expeditione, in quâ etiam occubuit, contra Cæsarem adjunxisset. Nôrunt omnes, & alibi retuli, eandem veniam Carolo Friderici filio obtulisse,

Hostes, & ipsos rebellionis authores resipiscentes facilè in gratiā recepit.

tuliſſe, & verò fuiſſe daturum, ſi adoleſcens voluiſſet Cæſaris clementiam experiri.

Jam quos ſemel in gratiam poſt errorem recepit, ſic amavit, ut nunquam viſus ſit recordari hoſtes illos aliquando fuiſſe. Multis antiquos honores reſtituit, multos majoribus ac novis auxit. Scio clementiam tãtam fuiſſe illi vitio ab aliquibus datam. Hinc illa: præſtare Auſtriacos lædere, & veniam petere, quàm nunquam offendere; meliori loco apud illos eſſe aliquãdo malos, quàm ſemper bonos. Verùm propria Principum virtus eſt Clementia. Hâc maximè ad Deum accedunt; qui ſæpe hominem altius elevat reſipiſcentem ac pænitentem, quàm eos, qui nunquam deliquerunt. *Immemor offenſa beneficia rependit.*

Humanitas & Benignitas, in omnes.

CAPUT XXII.

HAnc verò etiam hoſtes ſoliti ſunt in Ferdinãdo deprædicare. Scio ex hoſtium caſtris aliquem veniſſe Viennam, ut celebrẽ apud ſuos Cæſaris Humanitatem videret, & præſens experiretur. Nemo illum adivit, qui ab illo digreſſus à Benignitate eum non commendarit. Referam alibi præclarũ Colonienſis Antiſtitis & Electoris de Cæſaris virtute teſtimonium. Hîc unum ex illo decer- *Laus Principe digna.*

pam. Sapientissimus Princeps Ferdinandi Humanitatem cum laudaret, eam esse ajebat, quæ mortalium corda raperet, timidos erigeret, perturbatos trãquillaret, solaretur afflictos, nullum à se tristem pateretur abire.

Eum qui vidit, odisse non potuit.

Percrebuerat Cæsarem supplicationibus Styræ, Welsij, Laureaci, Lincij interfuturum. Vndequaq; accurrêre ad vrbes rustici nuper tumultuati. Vidêre Cæsarem incessu, vultu, oculis Humanitatem & benevolentiam veluti spirantem; eâ victi captiq; exclamârunt, se verò nunquam fuisse attentaturos, quod attentârant, si semel antè Cæsarem vidissent: illum ipsam esse Benignitatem.

Faciles ad eũ aditus.

Non fuit necesse molles ad eum captare aditus: faciles aures dabat, & horâ, quâ potuit fieri, venientibus maximè opportunâ. Loquentes, plures persæpe horas audivit non modò sine nausea aut tædio, sed sereno vultu ac planè ridente. Non rarò negotijs expeditis, pro quibus fuerat compellatus, familiariore sermone solitus fuit homines alloqui: de rerum suarum cõditione, de filijs, de patriâ sciscitari. Dixisses parentem cum filio, aut fratrem agere cum fratre; tantâ Cæsar cum subdito agebat Humanitate. Sanus stans; gladio aut mensæ nonnihil innixus audivit; quando per morbum stare non potuit, jussit persæpè etiam ei, quem audiebat, sedem dari, maximè Confessario, ac Sacerdotibus.

Si quis è nobilibus, aut Ecclesiasticis, antè vel

facie

facie vel fama notus, peregre advenisset, ac, ut solet cōtingere, Cæsari in Aulâ, aliove in loco occurrisset; ipse illicò visum porrecta manu excipiebat, verbis benignissimis salutans. Solent Cæsarem in urbes ingredientem senatores civici sub umbella ad Sacram aut Regiam ædem deducere. Mirati sunt his occasionibus Ferdinandi benignitatem permulti. Totâ aliquando viâ visus est humanè cum Senatoribus umbellam deferentibus conversari: qui urbis status, quæ civium conditio, quæ rerum esset facies? Cum è ministris potioribus aliquem, aut ex familiaribus, decumbere ex morbo cognovit: quotidie misit, qui suo nomine salutaret, referretq; qui valeret; imminueretur ne mali vis, an augesceret? Adhæc sui corporis Medicos ad eosdem destinavit, jussos ægroti valetudinem procurare diligenter. Neq; verò Humanitatis hæc officia in eos modò, qui in urbe essent, exhibuit, sed in eos etiam, qui persæpe ab urbe decumbebant remotissimi; testes Cardinalis Pazmani Strigoniensis Archiepiscopus, Nicolaus Esterhasi Comes Palatinus Vngariæ, & alij complures.

Vltro salutabat.

Comis & affabilis.

Maximè humanus in decumbentes.

Cæterùm eximia hæc Humanitas, morumq; facilitas, non peperit contemptum Principis apud populos, sed planè cum amore existimationem auxit. Non enim dejiciebat ille majestatem, cùm benignitatem induerat; temperabat hac illam, sed non opprimebat. Hinc factū aliquando, ut eos ipsos, quos

Humanitas eius Maiestatē non minuit.

humanitate ad loquendum invitabat, majeſtate faceret elingues. Scinius Tartarorum Regis Legatum in conſpectu Cæſaris poſitum obmutuiſſe: interrogatum deinde ab interprete, quî ita hæſiſſet ſuaviſſimo coram Principe? reſpondiſſe, fulgore ſe fuiſſe victum, quo Cæſaris majeſtas emicabat.

Juſtitia cum Clementiâ.

CAPVT XXIII.

Illuſtre teſtimonium.

ANſelmus Caſimirus Archiepiſcopus Moguntinus & Elector literis 23. Maij anno 1637. datis Ferdinandum Juſtitiæ in Romano Imperio cōſervandæ cupidum ac Zeloſum, ejuſdemq; tutorem commendatiſſimum appellat. Et ſanè hac virtute Regna maximè ſtare cùm intelligeret, nihil æquè optavit, ac ſuum cuiq; jus aut reddere, aut tueri. Cum jure fuit agendum, in unam æquitatem intentus, nec affinitatem, nec dignitatem, nec authoritatem partium reſpexit. Fruſtrà fuit illi aut potentiam alterius, aut ſpem ſuam obijcere; ſtetit contra omnia immotus, nec inclinavit, niſi quò Iuſtitia trahebat. Venerat ex Italia Viennam nobiliſſimi feudi ac opulenti gratiâ Princeps aliquis. Hujus probitate ac ſuavitate delectatus Cæſar, agebat cum eo familiariter, & verò benevolētia eum etiam proſequebatur non vulgari. Occupato Cæſaris animo,

Studio juſtitiæ amicitia lex non effecit.

vix du-

vix dubitandum videbatur, quin Principi adjudicāda esset causa. Discussis libratisq; partium rationibus ventum est ad sententiam: Cæsar contra Principem pronūciavit. Quò plus id aliqui mirati sunt, eò omnes magis Cæsaris Justitiam extulerunt. Fuit, qui sciscitaretur à Cæsare, quâ ratione in posterum cum eo Principe esset acturus? respondit, eâdem, quâ ante latam sententiam. Nec mihi licuit propter familiaritatem ab æquitate discedere: nec illi licet Iustitiæ studium interpretari mei in se amoris decrementū.

Rakerspurgi facto tumultu 5. Februarij 1601. occisus est Georgius Bāffius Baro Vngarus. Bamffij mortem è gente Vngara aliqui imputarunt præsidiarij militis Præfecto. Post dies non multos horribili incendio pene tota Civitas conflagravit; & si famæ fides habenda est, non absimilis clades magnę parti Styriæ imminere videri poterat, nisi Ferdinandus in Præfectum graviùs animadverteret. Fuère ex Consiliarijs, qui suggererent Principi, capite mulctandum Præfectum, ut parti læsæ fieret satis, malumq; arceretur, quod gravissimū ab illis toti Provinciæ imminebat. Respondit is, Ego verò non patiar necem Præfecto inferri, si meritus non est: ad injustitiam me minæ aut pericula non adigent; nō, si Provincia tota

Sanguine innocētis nec Regna redimenda.

 sit ex-

ſit exurenda; non, ſi cum uxore ac liberis ad mendicitatem ſim redigendus.

Cautus, ſi de alicuius vita ageretur.

Quoties cauſa criminalis diſcutienda fuit, tardè pronunciavit: juſſit à Iudicibus perpēdi; referri ad ſe circumſtantias omnes; iterum ac tertiò cauſam recognoſci; demùm à religioſis Familijs precibus apud Deum agi, ne erraretur. Latam Ratisbonæ militari more ſententiam in eos, qui Fridlandicæ conſpirationis participes habebantur, revocavit ad incudē: tertiò ac ſæpius recognovit cum ſuis; modò per ſe, modò per alios divinum lumen à Deo popoſcit. Si quâ in re probavit illud, Feſtina lentè, in jure dicendo ac pronunciando probavit.

Vinum & oleum.

Cæterùm quotieſcunq; vidit nullum aut publico bono, aut privato imminere detrimentum, Iuſtitiæ rigorem Clementiæ ſuavitate temperavit; exceptis unius generis delictis, cap. 15. memoratis. Vix unquam latam in reos ſententiam prætèrijt à ſe non imminutam ac mitigatam. Modò genus commutavit ſupplicij, modò locū, modò tempus. aliquando partem pœnæ ſuſtulit, aliquando totam. Quod potuit uni tantùm perſonæ adſcribi, noluit pluribus imputari. Notam familijs non inuſſit ex eo, quòd aliquis ex ijs, etiam læſæ majeſtatis, reus eſt habitus. Nec parentum crimina filijs, nec filiorum parentibus: rurſus nec unius fratris delicta alteri cenſuit nocumēto eſſe debere, aut probro. Cujuſdam Rei, cui vita

cui vita non potuit condonari, filios ita ſolatus eſt, ut diceret patris crimẽ illis fraudi non futurum. addidit, ſe illis futurum parentis loco, ſi ipſi ſe gererẽt ut decerẽt. Vt plurimum laboraverit, ne Juſtitia læderetur: ut ſæpe dixerit, malle mori, quàm injuriam alicui inferre: fortè tamẽ non eſt aſſecutus, ut in aliquo ex Tribunalibus nunquam ſit peccatum. Hoc poſſum aſſerere, à ſciente ac volente non eſſe permiſſum. Nemo Principum poteſt omnia noſſe: etſi oculos apertos ſemper gerat, multa illum neceſſariò latent. *Nõ poteſt Princeps noſſe omnia.*

Liberalitas ac Munificentia.

CAPUT XXIV.

SUperfluum videri poterit, hanc velle de Ferdinando conteſtari. Conſtans eſt opinio, vix in Romano ſolio aliquẽ ſediſſe, beneficentiæ laude cum Ferdinando comparandum. Si, quàm multa illius liberalitas in homines effudit, tam multa vellem hîc recenſere, non ego magis ſcribendo excederem, quàm ille nonnullis viſus ſit excedere donando. Magni nominis vir inter Aulicos facetè ſolitus eſt dicere, optandum è capitalibus duobus vitijs Avaritiâ & Irâ aliquid ineſſe Ferdinando. Nimi- *Principum liberaliſſimus.* *Mitis et minimè cupidus.*

rum & patiens ultra fidem,& munificus præter modum visus eſt. Cùm nullū benefaciendi ac donandi finem fecerit, adhuc ſuo animo munificentiæ cupidiſſimo non videtur planè ſatisfeciſſe. Lepidè jocatus aliquando, gratiſſimum ſibi futurum dixit, ſi novam copioſamq́; auri fodinam ejus in terris Deus aperuiſſet, nō ſibi ut opes aggeraret, ſed ut eſſet præ manibus, quantum alij peterent, quantum ipſe optaret dare. Non addam hîc plura de ejus Liberalitate aut Munificentiâ, quam non tam demonſtrare, quàm tueri neceſſe habeo. Si quid enim in illo nullus reprehendit, prodigas ac profuſas largitiones accuſavit. Donatum eſſe ultra vires; donatum ultra meritū; locupletatas Religioſas Familias, Clerūq́; ditatos milites ac tribunos; auctos in imenſum opibus conſiliarios; interim æs alienum non eſſe diſſolutum; creditores fraudatos ſuo; pauperibus, viduis, pupillis ſatis non eſſe factum.

Quem inſinem aurum appeteverit.

Penè prodigus ab aliquibus habitus.

Non tamē fuit

Nō eſt hîc animꝰ apologias ſcribere. Quod attinet ad largitiones, quibꝰ æris alieni ſolutionē criminātur impeditam, hæc habeo quæ dicam. Non ita eſſe neglectum æs alienum, ut omnino ſibi aliqui perſuadent. Scio rationes magnas diſſolutas eſſe vel Bonis attributis immobilibus, vel pecuniâ numerata. Adhæc Pragæ anno 1628. mandavit Ferdinandus, ut ex Camerâ Boëmicâ quotannis florenorum millia omnino quinquaginta eò traducerentur, ut ijs, qui olim Rudolpho aut Matthiæ Cæſaribus inferiori in

riori in ordine inseruierant, satisfieret, quocunque tandem titulo ijs ius esset. Nec secus actum in alijs Provincijs, quàm in Boëmia. Quoties delatum est aere egere aliquem, & rationes in Camerâ habere, toties rescriptum, ut satisfieret.

His omissis, video æquè debuisse Cæsarem, quas vocant, largitiones facere, ac antiquum æs alienum dissoluere; imò illud huic fuisse præferendum. Fuêre tempora, quibus non privata modò, sed publica omnia subière discrimen; armis erant tuenda; milite erat opus in campo; prudentibus domi consiliarijs. Illi manu, hi prudentia & consilio, Provincias ac Regna Principi; vineas, agros, domos, prædia, arces privatis debebant tueri. Non debuit largitionibus & hos & illos, sibi ac rebus suis, suorumque populorum, Cæsar obstringere? Quid si, quas vocamus largitiones, dixerim fuisse majori ex parte stipendia? criminabitur quis soluta stipendia militi, dum illo opus est, ne signis excedat, aut ad hostem se conferat? Nam quæ sunt Clero ac religiosis Familijs hoc tempore attributa, planè necessaria fuêre. Hoc armis agebatur, ut Hæresi è Provincijs, in quas etiam contra Imperij constitutiones vel irrepserat, vel inducta fuerat, pulsâ, vera & Catholica Religio restitueretur: non debuit ijs de victu prospici, qui suo sudore ac laboribus animarum saluti operam erant daturi? vt præteream, occupata quondam ab Acatholicis Ecclesiasticorum bona æquum fuisse

aliquo jam modo compensari. Non excurram longius. Ex ijs, qui à Ferdinando opes ac dona accepêre, plurimi sunt doctrinâ & pietate laudatissimi; ex his nemo, non dicam petijsset aliquid, sed nec oblatum à Ferdinando suscepisset, si iniquè factum existimâssent, ære alieno præterito, largitiones explicatas facere.

Amor ac Beneficia in Clerum, ac Religiosas Familias.

CAPUT XXV.

Occasionem omnem Clerum & Religiosas Familias exornandi auidè arripuit, nec minus dignitati eorum & comodo consuluit quàm pater amantissimus filiorum. Clero parœcias, illisq; adjuncta Sacerdotia in Boëmiâ, cæterisque Austriacis Provincijs penè innumera restituit. Vt restitueret, summo suo labore, sumptu, periculo Acatholicis eripuit. Canonicorum Collegia plurima, & Viennense imprimis, novis transcriptis opibus auxit. Quatuor fundandis in Boëmiâ Episcopatibus dotē constituit. Pragensem Archiepiscopatū, quem Ferdinandus Primus instauravit, Secūdus añuis florenorū quatuor ac viginti millibus appositis locupleta-

In Clerum sæcularem

In Pragensem Archiepiscopatum.

pletavit. Damna, post Hussiticam Hæresim disseminatam, Clero in Boëmiâ illata, magnificâ largitione compensavit. Strigoniensem in Vngaria Primatum exsoluit onere, quo viginti quotannis florenorum millia ad Novæ Arcis præsidium cogebatur pendere. Eidem olim à Stephano Rege, Sanctimoniæ famâ illustri, concessam, postea temporum injuriâ aliò derivatam, quadragesimam octavam partem (Bisetum vocant) auri argentiq; quod ex Vngaricis fodinis eruitur, restituit. In Austriâ ipso sui regiminis exordio Statui Ecclesiastico quadraginta florenorum millia, Principi gubernanti quotannis jam pendi solita, sponte remisit. Mortuo aliquo Episcopo vel Prælato, tam in Vngariâ quàm in Austriâ, antecedentes Reges & Archiduces solebant mobilia relicta (quæ spolia vocabantur) usurpare; & de ijs ad libitum disponere: Ferdinandus nihil horum attingere, sed successoribus Ecclesiasticis relinquere voluit. Vt omittam interea impensas in Templis reparandis, in Sacerdotibus alendis, in clericis particularibus sublevandis, alijsq; id genus quam plurimis, nō benevolè magis quàm liberaliter factas.

In Strigoniensem.

In Prælatos Austria & Vngaria.

Jam Religiosis è Familijs nulla est, quæ Cæsaris in se amore jure non glorietur; nulla, quæ ei plurimum se debere non fateatur. Olim in suis Provincijs receptas, vel antiquo splendori restituit, si exciderant, vel florentes, domicilijs auxit. Plures primus ipse induxit in Austriam, ac Boëmiam, Styriamq; &

In Religiosorum Ordines.

Clericos Regulares S. Pauli, Camaldulenses, S. Francisci de Paula cænobitas, Carmelitas discalceatos sexûs utriusq;, S. Augustini reformatos Eremitas, Benedictinos è Monte serrato ab Hispania huc profectos, Servos B. Virginis, Congregationis Hibernicæ Franciscanos. His autem, alijsq;, aut ex integro cænobia fundavit, aut ab alijs fundata splendide juvit.

Singulariter Ordines illos coluit, quos suis insistere Institutis advertit, nec à Majorum suorum virtute deflectere. Horum preces frequenter apud Deum expetebat: hos habebat familiariùs, solitus etiam aliquando penes illos prandere: his optabat bene affectos, non modò qui sibi erant, sed etiam qui Filio successuro à consilijs erant futuri. Horum persæpe prædicavit se orationibus debere felicitatem suam, ac singulare, quod erga se experiebatur, Dei patrocinium.

In Societatem IESV

Quia, Orbe vniuerso judice, tenerrimè Societatem JESV dilexit, exigit hic locus, ut grati animi in argumentum peculiaria quædam ejus in nos beneficia comemorem. Erexit Societati JESV nova domicilia non pauciora quam decem. Domos Professas duas, alteram Vieñæ, alteram Pragæ: Domos Probationis totidem, Leobij & Viennæ. Collegia sex, Labacense in Carniolia, Clagēfurtense in Carinthia, Goritiense in Foro Julio, Kuttenbergense & Lithomericiense in Bohemiâ, & in Silesia Glogoviense.

Alia

Alia plurima aut ab alijs jam fundata & erecta, aut ut erigerentur, adiuvit. Collegij & Academiæ instituta tam Grecij à parente Carolo, quàm Pragæ ab Avo Ferdinando I. vectigalia censusq; annuos in duplum aut etiam triplum auxit. Insigni subsidio juvit Passauiense, quod Leopoldus Archidux frater, Lincense & Brunense, quæ Matthias & Rudolphus Cæsares fundaverant: similiter in Moraviâ Olomuciense, Iglauiense, & Znoymense; Zagrabiense in Slavonia, Iaurinense in Vngaria, Fluminense in Istriâ, Tergestinum ad mare Adriaticum; in superiori Austriâ Styrense, & in alijs regionibus alia, ut suo loco adnotavi. A Societate ipse parentum ac sua voluntate literis & pietate institutus; suos fratres & filios ab eadem voluit institui. Sibi ac liberis omnibus, è Societate homines, à confessionibus & concionibus qui servirent, elegit; eosdem quotidie sibi ac suis ad aras in aulâ voluit operari; eosdem deprecatores apud Deum accedere, cùm grauius aliquid immineret, ad ipsos diuertit frequentissimè: familiarissimè cum ijsdem sæpe pransus, ac cænatus, nullam omisit eum Ordinem vel tuendi, vel exornandi occasionem. Vulgò etiam jactatum est, Ferdinando tangi oculos & pupillam, cùm Societas tangeretur; non posse ullum Societatis hostem censeri, qui Ferdinandi hostis non esset; qui Ferdinando bene vellet, eum bene velle Societati.

Ferdinando Filio 3. Maij anno 1634. in castra

Societatem Iesu Filio Regi impensè commendat.

proficiſcenti, primo loco, & quidē ſpontè ac motu proprio, Societatem ardenter cōmendauit. Reſpondenti opus non eſſe cōmendatione, cùm eam ſponte amaret æſtimaretq́; ſubintulit: Imò verò illam tibi iterum, & etiam atq́; etiam commendo. Protegas illam non minùs contra hoſtes apertos, quàm contra fictos amicos. Decurſu temporis deprehendes multos in eum Ordinem amorem jactare, qui non amant, & tamen deberent.

Ejus Societatem ingrediendi desiderium.

In ejuſdem commendationem dixit aliquando: Si liber eſſem, ut fratres mei hodie ſunt, Societatem Jesv omnino ingrederer. In ejuſdem laudem, reverſus Francofurto Græcium jam Cæſar, & in Collegij refectorio à Joanne Carolo primogenito, dulciſſimæ & feliciſſimæ memoriæ, & Ferdinando Erneſto hodie Cæſare, filiis, eleganti oratione ſalutatus, inquit: ſpero meos filios Societatem amaturos. Si egerint, felices erunt ac beati. Quid multa? dignatus non ſemel

Societatem Iesu matrem suam appellat.

eſt eam matrem ſuam compellare. Fæmina quædam vulgârat in Aulâ Hiſpanicâ, hominem è Societate, in Cæſaris Aulâ Confeſſarij munus obeuntem, auſum eſſe puellam ad ſtuprum vrgere, & eum hoc nomine à Cæſare iuſſum Aulâ exulare. Id ab

Hiſpa-

Hispaniâ ad Præpositum Societatis Generalem: ab illo ad Cæsaris Confessarium; ab hoc per literas ad Cæsarem ipsum devênit. Cæsar Confessarij literis in hæc verba suâ manu rescripsit. Reverende in Christo Pater. Remitto R^a. V^a. mendacium mendaciorum omnium mendacissimum. Quod quidem risi, sed simul totus excandui. Et si R^a V^a in hoc puncto, seu mendacio, à nobis testimoniumn contrarium petierit, nón detrectabimus ad conservandam bonam famam Matris nostræ Societatis in amplissimâ formâ extrà dare. Servet Deus Societatem cum V^a. R^a. cujus precîbus & SS. Sacrificijs me totaliter commendo. Eberstorffij. 17. Septembris, 1633. R^a. V^a. in Christo filius, Ferdinandus. Nullum deberem finem facere beneficia Ferdinandi in nos deprædicandi, quia ille nullum unquam finem fecit benefaciẽdi. Sed quando instituta brevitas plura non patitur, caput hoc codicilli parte claudam. Sic ergo jussit in eo scribi. Quia ad hæc omnia (egerat de restituendâ ac seruandâ Fide Catholicâ) utile præ cæteris medium est, Ecclesiastici ordinis viros ac Sacerdotes

Ejus honorem defensum cupit.

Eam Hæredibus magnificè commendat.

cerdotes colere, tueri diligenter, eorumq́; incrementũ quærere & promovere: hinc noſtrum natu maximum Filium, regnaturum Dominum, Ferdinandum Erneſtum omnesq́; noſtros liberos, hæredes, ac ſucceſſores, paternè prorſus ac benevolè monemus, eiſq́; injungimus ut ipſi, is verò præſertim, qui pro tempore regnabit, Sacerdotes, cæterosq́; Eccleſiaſtici ordinis homines, eorum domos, templa, monaſteria, fundationes, temporalia bona, juràq́; cõmendata inprimis habeant: eos honorent, ament, quàm maximè poſſunt protegant & propugnent. Ante omnia autem ſeriò, ſingulariq́; ex Zelo ipſis commendamus peruenerabilem Societatem Jesv, ejusq́; Patres, vel ob id maximè, quod illi ſuâ doctrinâ, charæ juventutis inſtitutione, vitâque exemplari in Chriſtianâ Catholicâ Eccleſiâ, non ſolùm in his interioris noſtræ Auſtriæ provincijs ſed Regnis noſtris omnibus, omnibusq́; noſtris provincijs, imò toto Orbe Chri-

ſtiano,

ſtiano, multùm, benè, utiliter operantur, in conſervandâ promovendâq; Catholicâ Religione fideliter omnino & præ alijs adlaborant: contra verò ingratus hic malusq; mundus eos præ cæteris odit, ac perſequitur: ut proinde majori protectione, auxilio, aſſiſtentiâ indigeant, digniq; ſint. Hæc omnia ſupradictos noſtros heredes & ſucceſſores ſincerè præſtituros cõfidimus. Eſt verò hæc una ultima noſtra intentio & voluntas.

Beneficia in Pauperes.

CAPUT XXVI.

Quod humanæ Reſtitutor ſalutis olim juſſerat, Ferdinando ſemper hæſit; in paupere Deum ſemper agnovit. Hinc promptum in pauperes auxilium; hinc illorum cura propemodum ſollicita. Suggeſſerat è conſiliarijs aliquis, ſibi ipſi Cæſar ut parceret, pauperum ac tenvioris ſortis hominum libellos alicui è ſuis committeret; eximeret ſe minimorum curis ac moleſtijs. Riſit ad hæc ille planè effuſè; tùm adiecit: Pauperibus con- *Pauperum tutor.*

ſulere gratum ſibi eſſe, non moleſtum, in hoc à Deo ſe electum ac vocatum. Alteri ſimilia ſuadenti, At, inquit, libellorum & cauſarum cognitione, quæ pauperes pertingunt, cælum lucramur. Neſcio an hoc accidat, cùm principum ac procerum cauſis intendimus.

Quibus medijs beatitudinē ſe obtenturum ſperarit.

Laudabile propoſitum.

Anno 1632. pauperum cauſis Advocatos deeſſe cùm inaudiſſet, quia ab illis lucri ſpes non erat, propoſuit, vbi primùm à bellis, quæ opes omnes exhauriunt, reſpirare liceret, ex proprio ærario velle ſe in ſingularum provinciarum Metropoli certo Advocatorum numero ſtipendia attribuere, ut omni diligentiâ ac conatu pauperum, viduarum inprimis ac pupillorum, cauſas propugnent ac tueantur.

Xenodochia erigit, amplificat.

Captivos redimit.

Ægrotantium pauperum valetudini, captivorum redemptioni intentus, illis xenodochia erexit vel amplificauit, his dato precio ſubuenit. Adolpho Michaëli comiti ab Althan, viro laudatiſſimæ virtutis, qui Turcicâ captivitate pauperes educendos ſuſceperat, in eam rem ex ſingulis Provinciarum ſuarum ac Regnorum officijs, quæ longè plurima ſunt, tres ſupra triginta aureos Vngaricos juſſit aliquando numerari.

Pauperum pater.

Quocunq; pergeret, pauperes accurrebant; quibus omnibus modò ſuâ, modò alienâ manu ſtipem eroga-

erogabat. Spectaculum fuit ad pietatem excitandá pulcherrimum, quà Cæsar in Imperium vel Boëmiam erat iturus, vias pauperum turmis obsessas videre, & ab illo non modò non fastidiri, sed peramanter cerni, liberaliter sublevari. Quoties majore recurrente hebdomadâ, sepulchra, quæ vocant, adjvit, (adibat autem singulis annis supplex ac pedes, viginti ut minimum in diversis Ecclesijs,) toties à vicinis oppidis pagisq; confluxêre in vrbem pauperes planè plurimi: certi non præteriturum Cæsarem, quin benè miseris faceret.

Quando venationis vel aucupij gratiâ certum locum dies aliquot commoraturus petijt, quasi signo dato illò pauperes advenêre. Placuit quibusdam arceri turmas illas miserorum à Cæsaris domicilio; facillimum esse per illos pestem & luem invehi. Cæsar hoc providentiæ genus non probàvit, solitus dicere, Deum non posse abesse, si pauperes adsint. Suadenti cuidam, ut quempiam è servitio dimitteret, causamq; adferenti, quòd ejus operâ Cæsar nō indigeret: respondit, at ipse meâ fortasse indiget, fortè pauper est.

Ubi pauperes, ibi Deus.

Antequam domicilium Græcio Viennam in Austriâ è Styriâ transferret renunciatus Imperator, solitus est Græcij aliquoties in anno xenodochia adire, pauperibus & egenis epulum dare. Aulici primarij, Patresq; Soc^us JESV fercula deferebant; ipse

Pauperibus in xenodochio ministrat.

ſuis manibus ſua ſingulis apponebat. Inter epulas, & poſt illas, modò hunc, modò illum familiariter alloquebatur; de patriâ, de morbo interrogabat; ſolabatur omnes; omnes ad pietatem inſtruebat. Egit hoc idem in Aulâ Dominicis quibusq; diebus, quò, matris laudatiſſimæ exemplo, duodecim pauperes accerſiri jubebat è publicis plateis, vel xenodochio. Dabat epulũ; miniſtrabat diſcumbentibus, matre, dum vixit, ac vxore, liberisq;, tum è Socte. JESV ſacerdotibus duobus cooperantibus. Si ipſum abeſſe contingeret, matre & vxore vitâ functis, voluit id officij à liberis præſtari, eodem ritu & modo obſervatis. Vt antehac Archidux & Rex, ita etiam poſtea dictus Cæſar, ac jam Imperator ex piorum Principũ conſuetudine quotannis feriâ quintâ majoris hebdomadæ duodecim viris pauperibus grandi natu, ſervato Eccleſiæ ritu, Aulicis omnibus, aliiſque, quibuscunq; libuit, ſpectantibus, flexis humi genibus, pedes lavit, terſit, oſculatus eſt; ad regium epulum diſcumbentibus miniſtravit. Quod ex epulo ſuperfuit, ſuis manibus diſtribuit in vaſa ad id parata. Prandio finito, ea per ſui corporis ſatellites juſſit deferri, quò pauperes cuperent; ipſos pauperes veſte ac pecuniâ donatos humanè tandem dimiſit.

Eorum pedes lavat.

Stu-

Studium Literas promovendi.

CAPVT XXVII.

Bonis ipse exculte⁹ literis, literas literarumq; studiosos amabat; & viros doctos, si bonis artibus & doctrinæ morum probitas accederet, summâ benevolentiâ prosequebatur. Libentissimè eorum utebatur operâ, & benevolè vel ad opima sacerdotia, vel ad munera perhonorifica promovebat. *Literas amat.*

Gratissimum illi erat audire, Procerum ac Magnatum filios strenuè in bonarum disciplinarum studia incumbere. Vt ardorem in ijs qui id agebant, augeret, ac in alijs excitaret: sæpe, comites aut Barones, quos pro dignitate vel de Philosophicis disputare, vel Academicos gradus esse assecutos cognovit, publicè aut aureâ catenâ exornavit, aut datâ aureâ clavi in suos vel filiorum Camerarios adlegit, similive alio honore dignitateq; insignivit. Hoc perpetuum habuit, ut in committendis muneribus, quæ solis Proceribus comitti solent, eos cæteris præferret, quos vel gradu Academico eminere, vel aliàs doctrinâ noverat excellere; & si alij, qui eòdem aspirabant, ætate præirent, & servitij diuturnitate. *Et honorat.*

Gymnasia juventuti excolendæ instituit plurima in hæreditarijs, Imperijq;, Regnorumq; Provincijs. *Bonarum artium Gymnasia excitat.*

vincijs.

vincijs. Academias & studia, ut vocant, generalia vel collapsa restituit, vel nova erexit, vel ab alijs excitata confirmavit. Ephebia ac Seminaria, quibus tenvioris conditionis adolescentes aluntur, ut literis ac pietati operam sedulam navent, alicubi ipse fundavit, alibi ab alijs fundata opibus auxit. Incoluntur insigni Reip. bono Seminaria haec a juvenibus plurimis Viennae, Pragae, Graecij, Clagenfurti, Labaci, Olomucij, Tyrnaviae, alibi.

Studiosorum Seminaria.

Jam nobilibus & claro loco natis adolescentibus, itemq; ijs, quibus in Clerum libet adscribi, opulenta constituit Ephebia Olomucij, Pragae, Tyrnaviae, Gitzini, alijsq; in vrbibus non paucis. Attribuerat in Imperio, vnde Scotis & Anglis adolescentibus prospici posset ad literas ediscendas; sed temporum iniquitas bene inchoata perfici non est passa.

Errorum Seminaria evertit.

Quo studio providit, ne Gymnasia adolescentibus, aut adolescentes Gymnasijs deessent, ad sanae doctrinae, veraeq; Religionis incrementum: eodem egit, ut Acatholicis scholae deessent, in quibus Haeresim edocerentur. Aliquot falsae doctrinae Gymnasia evertit: aliquot in meliorum vsum commutavit. Celeberrimum Gymnasium ex communi Provinciae aerario ab Acatholicis Graecij excitatum, in Monasterium vertit, in quo integerrimae virgines pijs S. Clarae institutis insistunt: in eo & matris corpus, & Ferdinandi cor sepulta conquiescunt.

Quaedam

Quædam in Ferdinando mira.

CAPVT XXVIII.

Libet hic ponere ob oculos quædã, quæ per hiſtoriã totã ſparſim narrata, planè mira videntur fuiſſe in Ferdinando; ut eò clariùs maximi Principis virtus agnoſcatur, & colatur.

Mirum ſanè eſt, cum tanta dignitate poteſtateq; , quantam in Auguſto nemo non ſuſpicit, tantam animi demiſſionem, Chriſtianamq; Humilitatem à Ferdinando potuiſſe conjungi. Æſtimatum ab omnibus quàm maximè fuit, illum à ſe uno fuiſſe contemptum, quem ob ſummam virtutem magis, quàm ob Cæſaream dignitatem, boni omnes jure merito venerabantur. Ipſe ſe vermem non hominem prædicabat, quem viri pij & ſapientes ſupra homines ut ſanctum Principem extollebant. *Faſtigium & demiſſio.*

Mirum eſt, in tot tamq; præſentibus occaſionibus, tùm ante nuptias adoleſcentem, tùm poſt primum Matrimonium viduum, a trigeſimo ſexto ad annum ſuæ ætatis quadrageſimum ſecundum perſtitiſſe impollutum, integrâ caſtitate: non delicijs fractum, non victum fuiſſe cupiditatibus. *In ſumma libertate caſtimonia vitæ.*

Mirum eſt, in tantâ varietate fortunæ, animo ſemper fuiſſe præſentiſſimo ac tranquillo; nec adverſis ſuccubuiſſe, nec proſperis fuiſſe elatum. Planè *In adverſa fortuna cõſtans.*

ſtupen-

ſtupendum, à propoſito reſtituendæ veræ Religionis nunquam excidiſſe, etſi eò non ſemel ob eam cauſam devênit, ut conclamatum videretur, niſi deſiſteret.

In hoſtes benevolus.

Mirum præter modum cenſendum, in ſummâ hoſtium, & eorum, qui res ipſius turbatum ibant, & perditas volebant, multitudine, in nullum odio exarſiſſe; imò de nullo unquam eſſe queſtum. Nec minùs illud admiratione dignum, in ipſis hoſtibus perſtitiſſe ſemper ejus venerationem, certamq; opinionem, heroïcam in illo virtutem eſſe, Principem ſanctum eſſe.

Ejus virtus etiam ab hoſtibus prædicatur.

Medici tria mirantur.

Mirum & miraculi inſtar eſſe dicunt Medici, inſpecta ejus poſt obitum interna pulmonum, ſtomachi, hepatis, lienis, & renum conſtitutione, quòd lætus & jucundus, & in omnes facilis eſſe potuerit; quòd ante plures annos mortuus non fuerit; quòd ita placidè, abſq; clamore, agitatione corporis, graviori gemitu, & omni oris oculorumq; diſtorſione obierit, faciliùs quàm ſolitus fuerit aliàs indormire.

Mortuus dormire videtur.

Mirati ſunt etiam, quotquot viderunt corpus ejus, poſt mortem triduo publicè expoſitum, omnem eam frontis, faciei, ac totius vultus externam habitudinem conſervâſſe, quæ fuerat dum viveret; ut non Ferdinandi cadaver iacere, ſed Ferdinandus ipſe vivens dormire videretur.

Mirum & hoc: Fridericus Comes Palatinus Rheni & Elector contra Ferdinandum cõjurauerat; exercitum

ercitum habebat instructum; Regium diadema de Ferdinandi vertice consensu jam ac animo detraxerat: cùm cæteris Electoribus suo Ferdinandū suffragio ad Imperatoriæ fastigium dignitatis euehentibus, ipse etiam accessit, eoq; ipso gladium porrexit, quo feriretur. Sed & illud omittendum non est inter mira de Ferdinando, quod ex illius nunquam satis laudati Principis Joannis Suicardi Archiepiscopi & Electoris Moguntini ore proprio acceptam; ejusdem Principis Confessarius Joannes Reinhardus Ziglerus, Societatis JESV, ex Electoris voluntate dum ille vixit reticuit; post ejus verò mortem sæpe recensuit. Quo tempore Francofurti Anno 1619. adversariorum non pauci nec imbecilles ardenter suggerebant, præsenti vtendum opportunitate, occasionem, quâ melior optari non possit, prætermittendam nō esse: res Papistarum vniversas uno posse momento præcipitari, si, quod erat facile, Catholici Electores, qui omnes aderant, neci traderentur: eo tempore gloriosa Dei Mater, ut benignissima sic etiam potentissima virgo, se Joanni Suicardo Moguntino Archiepiscopo atq; Electori præsentem sistit, animosq; addit his verbis: Constanter age Suicarde: noli timere; elige Ferdinandum. dictum, factum; perversa molientium concidit machinatio; non est consilium contra Dominum.

Beatissima Virgo monet, ut in Imperatorem eligatur.

O Singula-

Singularis divinæ Protectionis argumenta.

CAPUT XXIX.

Hostium prava desideria moderatur Deus.

HÆc etiam per totam historiam sparsa proderit hîc juncta habere sub oculos. Permisit Deus plurimos, eosq; fortissimos, in Ferdinandum hostes insurgere; non permisit simul ac vnà omnes arma capere; uno subacto alter erupit. Simul omnes si irruissent, par non erat futurus. Omnes vnus ut posset vincere, singulos Deus permisit congredi. Maximum illi periculum à Turcâ cùm videretur posse imminere, tanquam à vicino & instructissimo hoste: cùm ex rebellibus, alijsq; hostibus fuerint, qui eò consilia viresq; omnes intenderent, ut Turcam in Cæsarem impellerent; spem optati eventus proponebant non ambiguam, lucrum præ manibus amplũ speciosè ostentabant. Dei providentiâ planè singulari factum est, ut surdas aures Turca habuerit, nulliq; bellum in Cæsarem suadenti acquieverit.

Turcam cohibet.

Colligationes dissolvit.

Sæpe icto fœdere Principes, vrbesq;, ac Provinciæ permultæ conspirârunt, ut unitis viribus Cæsarem opprimerent: Deus nullam vnionem, nullum fœdus diu passus est consistere. Brevi aut hic, aut ille, privatis rebus ut consuleret, à socijs recessit; quiq; conjuncti potuerunt esse terrori, divisi pene fuere ludibrio.

Pro-

Profligato Cæsariano milite, ad Lipsiam à Sueco, facillimum fuit caput ipsummet Cæsarem petere, & ad extrema adigere. Nullus in hæreditarijs Provincijs miles, nulla præsentis subsidij spes. Qui Ferdinandum tuebatur Deus, Regem, peritissimum Ducem, aut excæcavit, aut perterruit. Digressus is, est ad membra impugnanda, cùm caput ictui pateret. Prælio, quo Ferdinandus Rex Ferdinandi Cæsaris filius cum alijs Principibus hostium vires ad Nordlingam accidit, clarissima emicuêre Numinis Cæsarem tuentis argumenta. Si paucis diebus citiùs hostis stetisset in acie: Cæsarianos nec rebus adhuc satis instructos necessarijs, & copijs longa ac perdifficili Ratisbonensi obsidione diminutis debilitatisq; ad certã plus satis incerti exitus pugnam coëgisset. Si paucos dies protraxisset, necessarium commeatum impedire aut recedentes damno afficere potuisset. Eâ die pugnatum est, quâ hostis potuit vinci, Ferdinandus vincere. *Dissipat vasta hostium.* *Victoria ad Nordlingam divinitus parta.*

Prima illustris Cæsaris victoria ad Pragam, ut primum, ita evidens fuit præsentis Numinis argumentum. Pugnatum est à Cæsarianis iniquissimo loco; hostis montis albi ipsum verticem insederat; Cæsariani adversum montem scandere, fatigati hostem debuêre aut inuadere, aut excipere. Tamen, quod nec hostes timebant, & Cæsariani vix audebant sperare, ope Numinis penes hos stetit victoria, & ea nobilissima; Deo scilicet Cæsarem tuente, ac protegente. *Similiter in albo monte ad Pragam.*

 Quid

Præcipitatos seruat Deus.

Quid multa? evidentissimis Deus argumentis singularem suam Ferdinando curam ac tutelam promittere visus est, cùm anno 1618. à rebellibus Pragæ, ut dictum alibi est, è Regiæ Aulæ fenestris in altum præruptumq; solum Gulielmus Comes Slawata, Iaroslaus Comes à Martiniz, Philippus Fabritius Regno à Secretis, Cæsari fideles, ideo hostibus exosi omnes, præcipites acti sunt. Cùm enim eo casu nemo perierit (quod miraculi instar multi habuerunt,) animo præsagierunt, permissurũ quidẽ Deum ab hostiũ furore ut affligeretur; non permissurum ut periret; effecturum, ut à casu validior illustriorq; assurgeret Ferdinandus.

Cælites Ferdinandum protegunt.

Narrat Episcopus Aversanus Carolus Carafa, tunc apud Cæsarem Nuncius Apostolicus, in sua Germania sacra restaurata, quod sequitur. Anno 1620. ipsâ octavâ post festam diem S. Vito Metropolitanæ Pragensis Patrono sacram, eo in templo, noctu à mediâ decimâ ad tertium quadranten vndecimæ, canentium veluti sacerdotum chori non ab alijs tantùm Acatholicis, sed ab ipsis Friderici pseudo Regis satellitibus publicè auditi sunt: cùm tamen templo ab Hæreticis occupato, nullus ad illud sacerdotibus aut Catholicis aditus pateret. Sequenti anno, eâdem octavâ die recurrente, sumptũ publicè Pragæ est supplicium de rebellium capitibus, qui Boëmiæ Directores se nominârant. Meritò ergo præfatus Carolus Carafa Aversanus Episcopus, & Nun-

& Nuncius ad Cæsarem Apostolicus, rem perpendens asseruit, S. Vitum, aliosq; Patronos divos, eo cantu à Deo vindictam in rebelles pro Ferdinando postulâsse. Vt constaret pro Ferdinando supplices fuisse exauditos, eâdem die, recurrente anno, perduelles tracti sunt ad pœnas.

Observabile deniq; illud est, ex omnibus, qui injusta in Ferdinandum arma sumpsêre, vix ullum reperiri, quem vel violenta mors non abstulerit, vel res adversæ non deiecerint, vel nominis macula non fœdaverit. Cùm ipse è diverso nomen quotidie illustrius comparârit; feliciora ac secundiora nactus fuerit; ac tandem viso successore, quem optabat, Filio, placidissimâ morte non tàm obierit, quàm à laboribus conquieverit. *Hostium funestus exitus.*

Summorum Virorum Testimonia.

CAPVT XXX.

OPeræ precium erit coronidis loco hîc adijcere, quid de Ferdinando vel adhuc in vivis agente, vel vita jam functo, summi laudatiq; viri senserint. Ea enim demùm vera laus est, à laudato viro commendari. Antequam singulos proferam, commune mortalium omnium, qui vel

cum eo familiarius egerunt, vel ab eo gesta percepe- runt, testimonium producam. Quo die Viennæ oc- cubuit, una vox fuit omnium, occubuisse Cæsarem, cui parem sanctimoniâ, pietate, integritate, clementiâ, superior ulla ætas nō vidit. Eadem vox Provinciarum omnium subditarum fuit. Similia in exteris Provincijs deprædicata accepimus. Ne ipsi quidem Acatholici dissensere, quorum vnus è suggestu ad populum pronunciavit, aut nullum è Catholicis in cælum admitti, aut Ferdinandum cælo receptum esse. Longum facerem, si elogia referrem, quæ funebres orationes Germaniâ totâ aut alibi à summis oratorib9 habitæ cōtinent. Vbiq; pius Fidei restitutor, vbiq; Hæreseos fortis profligator, vbiq; constans, mitis, munificus, humanus, quodq; pulcherrimum est, vbiq; Deo charus, & sanctus prædicatur; illum hic Ezechiæ, Iosaphato alter, tertius Davidi comparavit.

Fama communis.

etiam apud Acatholicos.

Sed jam ad particularia veniamus. Apud milites ducesq; Catholicos is est creditus Ferdinandus, cujus precib9 plus posset tribui ad victoriam cōsequendam, quàm maximorum exercituum armis ac viribus. Malle se, dixit è primis Ducibus quispiam, ut Ferdinandus supplex

Quid de eo senserint milites.

ſemel ad Virginis ædem accederet, ibiq; litanias recitaret, quàm ut ſelectorũ militum duodecim millia ad ſe ſubſidio mitteret; plus ſe ab ejus precib⁹, quàm ab horum viribus ſperare. Quod ſi libet etiam hoſtes audire, habeo dictum à Guſtavo Sueciæ Rege, in tantâ, quam experiebatur, fortunâ, vnam ſibi formidini Cæſaris eſſe virtutem. Habeo dictum à Gabriele Bethlemio, difficile ac dubiæ aleæ plenum opus eſſe, pugnare contra Ferdinandum, quem nec adverſa deijcerent, nec proſpera extollerent. Habeo interroganti Murtaſan Budenſi Baſſæ ac Viſirio, quî factum eſſet, ut Ferdinandus vir minimè militaris, de Sueciæ Rege fortiſſimo Duce ac peritiſſimo triũphârit, à Turcâ ætate ac conſilio facilè principe reſponſum, Ferdinandus Sanctus eſt; Deus cum illo eſt, & pro illo pugnat. *Hoſtes.*

Militibus Aulicos ſubiungam. Hæc apud omnes opinio fuit, Ferdinandum Deo plenum eſſe in ejus vitâ ac moribus vix poſſe aliquid deſiderari: planè ad virtutis normam eſſe compoſitum. Ioannes Vdalricus Princeps Eggenbergicus, Crumlouij Dux, & Ferdinando à conſilijs primus, anno 1628. cùm ſupplicatio publica domum, in quâ ipſe ex podagrâ decumbebat, per- *Aulici.*

transiret, audissetq; Wenceslaum Boëmiæ Ducem inter Sanctos Martyres invocari: viro Religioso ad illum paulò post accedenti, Non dubito, inquit, quin aliquando non solùm in Regnis, ac Provincijs Austriacis, sed orbe toto Ferdinandus II. quoque in vota ac preces sit inter cælites compellandus Ita vir hic de Ferdinando sentiebat, quem, si quis alius, ipse probè nôrat.

Episcopi. Jam Infulis ac sacris tiaris ornatos audiamus. Laudatissimæ virtutis Matthias Episcopus Neostadiensis defuncti Ferdinandi sanctimoniam, ac inprimis Humilitatem, cùm multis deprædicâsset, adiecit existimare se pro eo defuncto minimè esse orandum: illum suffragijs non indigere, jam procul dubio cælo receptum, & pro nobis orare. Cùm Carolus Carafa Aversanus Antistes, & olim apud Ferdinandum Apostolicus Nuncius, anno 1624. Vrbano VIII. nuper electo, Cæsareæ Aulæ statum perscriberet, asservit: post Constantinum Ferdinando non fuisse parem Imperatorem. Ferdinandus Coloniensis Antistes & Elector, cùm anno 1636. eximiam Principum quorundã virtutem laudâsset, & unius præcipuè: ducto ab imis suspirio, elatâq; voce exclamavit, at Ferdinan-

dinando. II. nunquam, nunquam parem habebimus. Omnium ad ſe accedentium corda rapit, timidos erigit, ſerenat perturbatos, nullum triſtem à ſe patitur abire. Anſelmus Caſimirus Moguntinus Archiepiſcopus & Elector, Ferdinandi obitu cognito, literas ejus commendatione pleniſſimas 30. Martij dedit. literarum ſumma hæc eſt. Maximum fuiſſe Ferdinandi Zelum in promovendâ & propagandâ Catholicâ Fide, ſtudium in publicâ ſalute promovendâ, ſervandâq; in Romano Imperio Juſtitiâ: paternam in omnes clementiam, invictum patrocinium, in exantlandis perferendisq; moleſtijs ac laboribus conſtantiam & patientiã: placuiſſe divinæ benignitati illum ex valle hac lacrymarũ ad cæleſtis gloriæ triumphum evocare.

Æquè præclarè ſenſere de eodem S. R. E. Cardinales. Quorundam hîc ego, non omnium, teſtimonia ſubijciam. Scipio Cobellutius tit. S. Suſannæ Presbyter Cardinalis, ãno 1621. ipſo ſanctorum omnium die feſto, auditâ vitæ ratione, cognitisq; quotidianæ pietatis exercitijs quæ Cæſar vſurpabat, ſæpius inclamavit, *Cardinales.*

P

mavit, Is verò sanctus est Princeps, sanctus Imperator. Cardinalis Clesclius, cùm Romæ percepisset Austriâ totâ pulsos Hereseos magistros, quod fieri posse nunquam sibi persuaserat, in eas voces erupit. Id sanè sine miraculo fieri haud potuit. Ibo illuc, & præsens intuebor, quæ Deus per Ferdinandũ operatur miracula. Idem ex vrbe Viennam reversus, jussusq; à Cæsare tunc Pragæ morante, tùm Viennæ, tùm vicinis in oppidis, arcibusque adjacentibus hæreticos libros inquirere, & habentibus auferre: primò hæsit, tumultum veritus popularem; sed positis deinde ob oculos, quæ Deus mira per Ferdinandum egerat ac agebat, nihil dubitavit opus aggredi. Executus feliciter, prædicavit Ferdinandi Zelo perfici, quæ humana prudentia non credit fieri posse. Archiepiscop9 Senonensis Cardinalis Rochefocaudt, à virtute & doctrinâ commendatissimus, Soc[tis]. Iesv Religiosos aliquot, qui suis sedibus ab Hæreticis pulsi in Gallias è Germania se receperant, de reditu consolatus, vester inquit, Cæsar vir Deo charus est, triumphabit tandem de Hæreticis: Deus nunquam sinet illum vinci. Cardinalis Pazman Strigoniensis Archiepiscopus, & Vngariæ Primas, cùm gravissimũ è Cæsaris obitu suum esse dolorẽ scripsisset, hæc supposuit. Neq; aliud me solatur,

ſolatur, quàm quòd poſt ſanctam mortẽ, certa beatitudine perfrui optimũ Imperatorem non dubitem: & tantum ac talẽ filium paternarum virtutũ hæredem fore certò mihi perſuaſi. Tyrnaviæ 27. Febr. 1637.

Superſunt ipſa prima Orbis capita. Quâ apud Reges omnes in æſtimatione Ferdinandi virtus fuerit, neceſſe nõ eſt explicare. Explicârunt illi, publico luctu ob ejus mortẽ indicto. Ipſe Turcarũ Imperator publicũ funus Conſtantinopoli ingenti pompâ paſſus eſt celebrari. Nec ægrè tulit cœnotaphio ſceptra coronasq; imponi, Majeſtatis inſignia. Laudatus eſt, illo nõ improbante, Conſtantinopoli Cæſar Ferdinandus oratione funebri, quam pronis auribus excepere viri primarij, Regnumq; ac Principũ legati. Eleonora Auguſta, cui Cæſaris ſui vita moresq; probè fuêre perſpecti, vix à ſe potuit impetrare, ut pro defũcto oraret. aſſiduè occurrebat, ſatius eſſe illius implorare patrocinium, quàm pia pro illo cõquirere ſuffragia: illũ apud Deum degere, non indigum opis, ſed potentem auxilij. Clemens. VIII Pont. Max. literis ſignatis 18. Martij añ 1600. Ferdinandũ ſumpto ex Evangelijs præconio bonam arborem nuncupavit Eodem añ 9. Decembris, cùm ejus zelũ, quo, Deo authore in Hæreſin exarſerat, commendaret, divino planè Spiritu afflatus, ut eventus docuit, ſic ſcripſit. Deus

Reges

Summi Pontifices

tecũ erit adiutor fortis, & omnia tua cõsilia diriget in viã salutis. Jam Paulus V. año 1610. Ferdinãdi animũ pietate, prudẽtia, fortitudine, cæterisq; virtutibꝰ abundè exornatũ pronunciavit. Año verò 1616. Ferdinandi virtutẽ egregiam esse, ac viro Principe Deumq; timente dignam asservit. Gregorius XV. exponenti cuidam, quàm piè præclareq; Cæsaris Ferdinandi proles educaretur, Quomodo, inquit, nõ optimè educarentur tam sancti Imperatoris filij? Claudamus summorum virorum hæc de Ferdinandi virtute elogia, Vrbani VIII. qui hodie toti præest Ecclesiæ, testimonio, & quidem nobilissimo, dignoq; & Pontifice qui dedit, & Ferdinando de quo dedit. Anno 1634. die 7. Julij Vrbanus VIII. quodam Brevi per Malatestam Ballionium, præstanti virtute Pisaurensem Episcopum, dignissimum sedis Apostolicæ in Aula Cæsarea Nuncium allato, sic Ferdinandi innocentiam extulit. Gratias Deo agimus im̃ortales, quòd Cæsari, jam inde ab ineũte ætate, eum virtutis amorẽ, eamq; æternorum bonorum cupiditatẽ iniecit, quæ illum ad vitam tot annorũ spatio iñocenter traducendam impulerunt.

FINIS.

